

SOSIAALITYÖN TUTKIMUS NÄYTTÖÖN PERUS- TUVAN KÄYTÄNNÖN TUkena

HEIDI RASILA

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta/ ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2015

Evidence based practice is about making the professional decisions on the basis of sound scientific evidence. In professional field the importance of evidence based decisions is acknowledged but still the scientific evidence is not used in the everyday decision making in the best possible manner. This thesis studies how research findings of Finnish social work research may be used to support decisions of social workers. The thesis is based on analyzing 170 research articles published since 2000 in a Finnish social work journal called Janus. These articles are studied with document analysis tools.

Traditionally evidence based practice has been based on generalizable and universal research findings. The interest has been on making the diagnosis and assessing and comparing interventions. From this point of view, there are not many relevant articles in Janus in the 15 year interval that was studied. On the other hand there exists a critical tradition of evidence based practice literature that acknowledges that in addition to scientific findings about diagnosis and intervention, there is need to have scientific understanding of the non-scientific knowledge (such as tacit knowledge or moral judgments) in social work decision making, the contextual factors (such as power relations of institutional constraints) involved and experiences of the participants. This thesis suggests that the articles in Janus add understanding about these important aspects of evidence based decision making.

Keywords: social work, decision making, evidence based practice

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
RASILA, HEIDI Sosiaalityön tutkimus näyttöön perustuvan käytännön tu-
kena
Pro gradu-tutkielma, 74 s.
Sosiaalityö
Ohjaaja Hannele Forsberg
Tammikuu 2015

Näyttöön perustuvan käytännön tausta-ajatuksena on perustaa ammatillinen päätöksenteko parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimustietoon. Käytännössä tutkimustiedon merkitys päätöksenteolle tunnustetaan, vaikka tutkimusten mukaan tieteellinen tieto ei kanavoidu päätöksentekoon parhaalla mahdollisella tavalla. Tutkielmassa lähdettiin selvittämään sitä, miten suomalainen tutkimus tuottaa tietoa näyttöön perustuvan käytännön tueksi sosiaalityön alalla. Aineistona tutkielmassa käytettiin Janus-lehdessä tällä vuosituhanella ilmestyneitä tutkimusartikkeleita, joita analyysiin valikoitui kaikkiaan 170. Tätä aineistoa analysoitiin dokumenttianalyysin työkaluin.

Perinteisesti arvioituna näyttöön perustuvan käytännön kannalta relevanttia tutkimustietoa on tieteellisesti yleistettävissä oleva tutkimus, jossa keskiössä on asiakkaan ongelmien diagnosointi ja tieteellisesti todennettujen interventioiden vertailu ja arviointi. Tästä näkökulmasta aineisto ei tue näyttöön perustuvaa käytäntöä.

Laajempi näkemys näyttöön perustuvasta käytännöstä korostaa, että sosiaalityön päätöksenteossa tarvitaan tieteellistä näyttöä toimenpiteistä ja tämän lisäksi tutkimusta, joka tekee näkyväksi ei-tieteellisiä tietämisen tapoja, eri toimijoiden kokemuksia ongelmista ja ratkaisuvaihtoehdoista ja niistä kontekstitekijöitä, jotka vaikuttavat tilannesidonnaisesti päätöksentekoon. Analyysin mukaan Janus-lehden edustama suomalainen sosiaalityön tutkimus tuottaa näyttöön perustuvan käytännön tueksi ymmärrystä eri toimijoiden kokemuksista ja näkemyksistä sekä siitä kontekstista, jossa suomalaiset sosiaalityöntekijät tekevät päätöksiä.

Avainsanat: sosiaalityö, päätöksenteko, näyttöön perustuva käytäntö

Esipuhe

Joskus tutkimuksen tavoitteena on tieteen eteenpäin vieminen puhtaan perustutkimuksen keinoin. Itselleni on kuitenkin aina ollut mielekäästä tehdä tutkimusta käytännön ehdoin, koska käytäntöön sovelletussa tutkimuksessa tutkimuksen hyödyt realisoituvat usein nopeasti ja konkreettisesti.

Tutkijan ammatista alan vaihtaminen sosiaalityöntekijäksi on ollut matka tutkimustiedon tuottajasta tutkimustiedon hyödyntäjäksi. Matka on vielä kesken, mutta toivon tämän tutkielman tekemisen antavan minulle eväitä viisaaseen päätöksentekoon tulevassa sosiaalityöntekijän ammatissa.

Tutkielman tekemiseen olen saanut paljon tukea työni ohjaajalta YTT Hannele Forsbergiltä ja hänen vetämänsä tutkielmaseminaarin muilta osallistujilta.

Tampereella 27.01.2015

Heidi Rasila

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	5
2. NÄYTTÖÖN PERUSTUVA SOSIAALITYÖN KÄYTÄNTÖ	9
2.1. Näyttöön perustuvan käytännön määrittely	9
2.2. Näyttöön perustuvan käytännön prosessi	11
2.3. Näyttöön perustuva käytäntö – puolesta ja vastaan	21
2.4. Kirjallisuuskatsauksen yhteenveto.....	23
3. SUOMALAINEN SOSIAALITYÖN TUTKIMUS NÄYTTÖÖN PERUSTUVAN KÄYTÄNNÖN TUKENA.....	27
3.1. Suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen konteksti.....	27
3.2. Näyttöön perustuva käytäntö suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa	28
3.3. Dokumenttianalyysi	29
3.4. Tutkimuksen aineisto	31
3.5. Analyysin toteuttaminen	33
3.6. Aineiston kuvaus	33
3.7. Tutkimuksen rooli näyttöön perustuvan käytännön eri vaiheissa	46
4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	58
4.1. Suomalainen sosiaalityön tutkimus näyttöön perustuvan käytännön kontekstina	58
4.2. Näyttöön perustuva käytäntö Janus-lehden aineiston pohjalta	60
LÄHTEET	64

1. JOHDANTO

Ennen sosiaalityön opintoja työskentelin neljätoista vuotta tutkijana ja opettajana rakentamistalouden alalla. Rakentamistalous on soveltava tiede, jossa kohtaavat esimerkiksi tekniset tieteet, liiketaloustiede, oikeustiede ja psykologia. Tekemäni tutkimus on ollut aina ollut hyvin lähellä käytännön (liike)elämää ja minusta tuntuukin luonnolliselta, että tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet kumpuavat arkisen elämän ongelmista.

Sosiaalityötä opiskellessani olenkin pitänyt itsestään selvänä, että sosiaalityön tutkimuksessa käytäntö ja teoria ovat hyvin läheisessä yhteydessä toisiinsa. Vaikka tutkimuksen ja käytännön yhteys vaikuttaa monin tavoin arkisen päätöksenteon taustalla, yllätyin käytännön opetuksen ja harjoitteluni aikana siitä, kuinka vähän yksittäisiä päätöksiä perusteltiin tieteellisellä tiedolla. Tämä sai minut kiinnostumaan siitä, miten tutkimustietoa voi konkreettisesti hyödyntää asiakaskohtaisissa päätöksenteossa.

Ammatillisen päätöksenteon perustaminen parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimustietoon ei ole vieras ajatus sosiaalityössä. Monessa maassa sosiaalityön eettinen ohjeistus korostaa näyttöön ja tutkimuksellisuuteen perustuvan toimintatavan merkitystä eettisesti kestäväen sosiaalityön taustalla. Seuraavassa on tätä kuvaavat otteet Ruotsin, Venäjän ja Yhdysvaltojen sosiaalityön eettisistä ohjeista:

Ruotsi: Sosiaalityö ja sosiaalityöntekijän ammatillinen rooli tulee olla yhteydessä tieteellisiin löydöksiin ja todennettuun kokemukseen (SSR, 2014; oma käännös).

Yhdysvallat: Sosiaalityöntekijöiden pitäisi kriittisesti tutkia ja pysyä ajan tasalla sosiaalityön relevantista tutkimuksesta ja käyttää täysimääräisesti arviointi- ja tutkimusnäyttöä ammatillisessa toiminnassaan (NASW, 2014; oma käännös).

Venäjä: Pätevyys (ammattitaito) [...]kasvattaa jatkuvasti ammatillisuutta, hankkii uutta tietoa, kehittää kykyjä ja toimintatapoja, ymmärtää syvällisesti sosiaalityön arvot sekä tutkii tieteellisesti prosesseja ja sosiaalista ympäristöä. (USES, 2014; oma käännös).

Ehkä konkreettisimmin tutkimustiedon soveltamista käytäntöön kuvataan *näyttöön perustuvassa käytännössä (evidence-based practice)*. Näyttöön perustuvan käytännön keskeisenä periaatteena on ammatillisen päätöksenteon perustaminen parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimustietoon. Toimintamalli on lähtöisin lääketieteestä (ks. esim. Sackett, & al., 1996), mutta on sittemmin levinnyt hyvinkin erilaisille toiminnan alueille. Näistä esimerkkejä ovat henkilöstöjohtaminen (ks. esim. Briner, 2000), arkkitehtuuri (Hamilton, & Watkins, 2009), hoitotyö (LoBiondo, & Haber, 2014) ja sosiaalityö (Gray, & al. 2009).

Vaikka tutkimustiedon hyödyntämisen merkitys eettisesti kestävän sosiaalityön taustalla on laajasti hyväksytty, ei näyttöön perustuva käytäntö ole saanut jalansijaa Suomessa eikä myöskään kansainvälisesti (Raunio, 2010; Korteniemi, & Borg, 2008; Gassne, 2010, Garretsen, & al. 2005; Mullen, 2004; Edmond, & al. 2006; Bellamy, & al. 2006). Tilanne on siis se, että vaikka tutkimuksen merkitys käytännön päätöksenteolle tunnustetaan, on näyttöön perustuva sosiaalityö vähäistä.

Sytä sille, että käytännössä asiakaskohtaisissa päätöksentekotilanteissa ei hyödynnetä tieteellistä tietoa voi olla monia. Kirjallisuus antaa viitteitä siitä, että sosiaalityöntekijät eivät halua tai osaa käyttää tieteellistä näyttöä päätöksenteon perustana (ks. esim. Lawler, & Bilson, 2002; Frost, 2005; Gira, & al., 2004). Toisaalta, voi olla myös niin, ettei tutkimus pysty tuottamaan käytännön päätöksentekoon soveltuvaa tutkimustietoa. Haluankin tässä tutkielmassa lähteä tarkastelemaan sitä, mikä on tutkimuksen potentiaalinen anti käytännön sosiaalityölle. Tässä tutkielmassa tarkastelen tätä aihetta suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen näkökulmasta. Pyrin vastaamaan seuraavaan tutkimuskysymykseen:

*Minkälaista tieteellistä tietoa suomalainen sosiaalityön tutkimus
tuottaa näyttöön perustuvan käytännön tueksi?*

Kysymyksessä esiin nostettu tieteellinen tieto kanavoituu käytännön päätöksentekoon monella tavalla. Tutkimustieto siirtyy käytäntöön esimerkiksi erilaisissa koulutustilaisuuksissa tai oppilaitosyhteistyön kautta. Suomalaiset korkeakoulut ja tutkimuslaitokset tuottavat akateemista tutkimusta erilaisten tutkimusraporttien, tutkielmien ja tieteellisten

julkaisuiden muodossa. Konkreettisimmillaan tutkimus ja käytäntö yhdistyvät nk. käytäntötutkimuksessa (*practitioner research*) (ks. esim. Sauramaa, & Julkunen, 2009).

Jotta tieteellistä tietoa voi soveltaa näyttöön perustuvassa käytännössä, pitää sen olla saatavilla päätöksiä tehtäessä. Tiedon käyttäjän pitää myös pystyä arvioimaan tiedon tuottamisprosessia ja sen vaikutuksia tiedon luotettavuuteen (ks. tarkemmin *Luku 2.2*). Tästä syystä esimerkiksi esitelmät tai koulutustilaisuudet eivät sellaisenaan voi toimia näyttöön perustuvan käytännön lähteinä, vaikka niissä voikin välittyä tieteellistä tietoa käytännön päätöksenteon tueksi.

Näyttöön perustuvassa käytännössä tieteellinen tieto kanavoituukin päätöksentekoon pääasiassa kirjallisista lähteistä. Kaikista kirjallistakaan lähteistä ei ole mahdollista arvioida tehdyn tutkimuksen tasoa. Esimerkki ammattilehtien artikkelit tai monet kirjat eivät täytä tieteellisen tutkimuksen raportoinnin kriteereitä. Näin ollen näyttöön perustuvan käytännön lähteiksi rajautuvat ensisijassa erilaiset tutkimusraportit, vertaisarvioidut artikkelit ja väitöskirjat.

Tämän tutkielman kannalta luonteva ratkaisu olisikin rajata tarkastelu suomalaisiin tutkimusraportteihin, vertaisarvioituihin artikkeleihin ja väitöskirjoihin. Suomessa julkaistaan kuitenkin niin paljon sosiaalityön tutkimusta, että aineistoa pitää tästä vielä rajata. On mahdollista rajata tarkastelu kattamaan lyhyellä aikavälillä laajasti erilaiset tieteelliset julkaisut tai pidemmällä aikavälillä yksittäisessä julkaisukanavassa julkaistu tutkimus. Kummallakin lähestymistavalla on puolensa. Erilaisten julkaisujen tutkiminen lyhyellä aikavälillä tuottaa aineistoon laajuutta, yhden julkaisukanavan tutkiminen ajallista syvyyttä.

Tässä tutkielmassa omaksutaan jälkimmäinen lähestymistapa. Tarkasteluun otetaan yksi keskeinen suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen julkaisukanava, eli sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön aikakausjulkaisu Janus-lehti. Tässä tutkielmassa tarkasteluun otetaan kaikki Janus-lehdessä ilmestyneet tutkimusartikkelit 15 vuoden ajanjaksolla vuosina 2000–2014. Näin rajattuna aineisto koostuu noin 170 tutkimusartikkelista. Tätä aineistoa analysoidaan dokumenttianalyysin keinoin.

Tieteen näkökulmasta tavoitteena on herättää keskustelua siitä, miten tutkimus palvelisi paremmin käytännön tarpeita. Käytännön näkökulmasta tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten kotimaista sosiaalityön tutkimusta voisi hyödyntää arkisessa päätöksenteossa näyttöön perustuvan käytännön logiikan pohjalta. Vaikka näyttöön perustuva käytäntö ei jatkossakaan saisi jalansijaa suomalaisessa sosiaalityössä, toivon tieteellisen tiedon kuitenkin kanavoituvan jatkossa mahdollisimman tehokkaasti sosiaalityön päätöksentekoon.

Tutkielma jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisen osan aluksi määritellään näyttöön perustuvan käytännön käsite. Tämän jälkeen esitellään näyttöön perustuvan käytännön prosessimalli, jonka avulla voidaan kuvata tutkimustiedon hyödyntämistä käytännön päätöksenteossa. Koska näyttöön perustuva käytäntö on herättänyt paljon keskustelua, on tutkielman ensimmäisen osion lopuksi käyty läpi toimintamalliin liittyvää keskustelua sen puolesta ja sitä vastaan. Yhteenvetona kirjallisuuskatsauksesta ensimmäisen osion lopussa luodaan tarkasteluviitekehys empiirisen aineiston analyysia varten.

Tutkielman toisessa osassa tarkastellaan suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen antia näyttöön perustuvalla käytännöllä hyödyntäen edellisessä osiossa kuvattua näyttöön perustuvan käytännön tarkasteluviitekehystä. Tutkielman toisessa osassa kuvataan aineiston analyysimenetelmiä ja analyysin toteuttaminen. Tämän jälkeen kuvataan tarkemmin tutkittu aineisto ja peilataan löydöksiä tarkasteluviitekehykseen. Tutkielma päättyy johtopäätöksiin ja pohdintaan löydöksistä sekä niiden herättämistä ajatuksista.

2. NÄYTTÖÖN PERUSTUVA SOSIAALITYÖN KÄYTÄNTÖ

2.1. Näyttöön perustuvan käytännön määrittely

Kuten johdannossa todettiin, on näyttöön perustuva käytäntö levinnyt hyvin monille eri toiminnan alueille. Näin ollen termiä on myös määritelty monesta eri näkökulmasta. Toisaalta useimmiten näyttöön perustuvan käytännön määritelmä on johdettu Sackettin ja kumppaneiden (1996) näyttöön perustuvan lääketieteen määritelmästä riippumatta siitä, millä alalla toimitaan. Sackettin ja kumppaneiden määritelmä on seuraava:

*Näyttöön perustuva lääketiede on tämän hetkisen parhaan näytön
tunnollista, täsmällistä ja harkittua käyttöä potilaita koskevia päätök-
siä tehtäessä.* (Sackett, & al. 1996; oma käännös).

Tätä määritelmää on käytetty myös näyttöön perustuvaa sosiaalityötä määriteltäessä niin, että lääketieteen sijasta puhutaan sosiaalityöstä (*social work*) tai sosiaalihuollosta (*social care*) ja potilaan sijaan käytetään termiä asiakas (ks. esim. Sheldon, & al. 2005; muita samansisältöisiä määritelmiä ks. esim. Rosen, & Proctor, 2002).

Näin määriteltynä näyttöön perustuvassa käytännössä korostuu ajatus siitä, että päätökset perustuvat yksinomaan parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimustietoon. Päätöksiin vaikuttaa kuitenkin muutkin tekijät, kuin olemassa olevat tutkimustulokset (ks. esim. Drury-Hudson, 1999). Shlonsky ja Gibbs (2006) esittävät, että parhaan tieteellisen näytön lisäksi näyttöön perustuvassa käytännössä päätöksiin vaikuttavat asiakkaan arvot ja odotukset sekä työntekijän henkilökohtainen osaaminen (ks. *Kuva 1*).

Kuva 1. Näyttöön perustuvan käytännön osa-alueet (Shlonsky, & Gibbs, 2006).

Sackett kumppaneineen lisäsikin vuonna 2000 näyttöön perustuvan käytännön määritelmään työntekijä osaamisen ja asiakkaan arvot ja odotukset. Uudistetun määritelmän mukaan näyttöön perustuva käytäntö yhdistää parhaan tutkimusnäytön, työntekijän (kliinisen) osaamisen ja (asiakkaan) arvot (Sackett, & al. 2000).

Sackettin ja kumppaneiden (1996; 2000) määritelmää ja siitä johdettuja määritelmiä voidaan kritisoida myös siitä, että niissä keskitytään yksittäiseen asiakkaaseen kohdistuviin päätöksiin. Kuitenkin sosiaalityötä tehdään myös ryhmien ja yhteisöjen tasolla (ks. esim. Thyer 2001). Sheldon ja McDonald ovatkin muotoilleet Sackettin ja kumppaneiden määritelmästä version, jossa huomioidaan muukin kuin yksilöiden kanssa tehtävä työ. Tämä määritelmä on seuraava:

Näyttöön perustuva sosiaalihuolto on tämänhetkisen parhaan näytön tunnollista, täsmällistä ja harkittua käyttöä asiakkaiden, ryhmien ja yhteisöjen hyvinvointia koskevia päätöksiä tehtäessä. (Sheldon, & McDonald, 2009; oma käännös).

Tämä määritelmä puolestaan jättää työntekijän osaamisen ja asiakkaan arvot sekä preferenssit määritelmän ulkopuolelle. Jos yhdistetään edellä esitetyt määritelmät, näyttöön perustuva sosiaalityön päätöksenteko on tämänhetkisen parhaan näytön, asiakkaiden arvojen ja työntekijän ammattitaidon tunnollista, täsmällistä ja harkittua käyttöä yksittäisten asiakkaiden, ryhmien ja yhteisöjen hyvinvointia koskevia päätöksiä tehtäessä. Tämä

laaja määritelmä näyttöön perustuvasta käytännöstä omaksutaan tämän teoriakatsauksen pohjaksi.

2.2. Näyttöön perustuvan käytännön prosessi

Yksi tärkeä periaate näyttöön perustuvassa toiminnassa on siis käytännön ja tutkimuksen linkittäminen niin, että olemassa olevaa tutkimustietoa voidaan käyttää päätöksenteon tukena. Lääketieteellisesti orientoituneessa keskustelussa voidaan näyttöön perustuva käytännön päätöksenteko tehdä neljässä vaiheessa:

1. Muodostetaan selvä kliininen kysymys potilaan ongelmasta.
2. Etsitään tutkimuskirjallisuudesta relevantteja kliinisiä artikkeleita.
3. Arvioidaan kirjallisuuden validiutta ja käyttökelpoisuutta.
4. Sovelletaan validit ja käyttökelpoiset kliiniset löydökset potilaan ongelmaan.

(Rosenberg, & Donald, 1995)

Prosessiin voidaan liittää myös viides vaihe, eli prosessin vaiheiden 1-4 tehokkuuden ja toimivuuden arviointi ja tämän arvioinnin tulosten syöttäminen prosessiin seuraavalla kerralla (Sackett, & al. 2000; Reynolds, 2004). Koska Rosenbergin ja Donaldin (1995) prosessimalli on yleisessä käytössä, tarkastellaan seuraavassa tämän prosessimallin vaiheita ja niihin liitettyjä haasteita.

Vaihe 1: Kysymyksen muotoilu

Näyttöön perustuvan käytännön ensimmäinen askel on kysymyksen muodostaminen. Lääketieteellisessä asetelmassa kysymys voi koskea esimerkiksi diagnoosia, hoitovaihtoehtoja tai palveluiden järjestämistä (Reynolds, 2004). Kysymyksen pitää olla käytännöllinen ja sellainen, että siihen on mahdollista löytää ratkaisu. Luonnollisesti on tärkeää myös, että mahdollinen vastaus edistää käsillä olevan ongelman ratkaisua. (Thyer, 2006.)

Näyttöön perustuvan käytännön piirissä on tyypillistä jakaa tutkittava kysymys neljään osaan. Kysymykseen pitäisi sisällyttää asiakkaan ongelma (O), mahdollinen interventio (I), vertailuinterventio (VI) ja oletettu lopputulos (L). Eli esimerkiksi Reynoldsia (2000)

mukaillen: Vähentääkö *depressoituneen lapsen (O) kognitiivinen terapia (I) pelkkään lääkitykseen verrattuna (VI) masennuksen oireita (L)*?

Edellä kuvattu tapa muotoilla kysymys kiinnittää tarkastelun hypoteettis-deduktiiviseen asetelmaan. Kriitikkojen mukaan tässä asetelmassa on ongelmallista se, että kysymyksen asetteluprosessi, muotoillut kysymykset ja kysymyksen asetteluun osallistuneet työntekijät nähdään liian suoraviivaisina, neutraaleina ja tieteellisenä (Webb, 2001).

Hypoteettis-deduktiivisessa asetelmassa ongelmat määritellään neutraalisti ja puhtaan tieteellisesti. Todellisuudessa ongelmat kuitenkin määrittyvät osana yhteiskunnallisia ja poliittisia prosesseja. Toisaalta eri toimijoilla voi olla erilaiset käsitykset siitä, mistä ongelmassa on kyse sekä myös siitä mitkä ovat mahdollisia ratkaisuja. Tällöin vallan käyttö ja arvovalinnat tulevat osaksi näennäisen objektiivista kysymysten muotoiluprosessia. (Frost, 2005).

Yeagerin ja Robertsin (2006) mukaan kaikki ”tärkeät” ongelmat ovat muotoiltavissa kysymyksiksi. Käytännössä kysymyksen muotoilu hypoteettis-deduktiivisen mallin mukaan kuitenkin rajoittaa mahdollisia kysymyksiä. Toisaalta kun kysymys on määritelty, ohjaa kysymys itsessään tarkastelua tietynlaisiin tietolähteisiin ja tutkimusasetelmiin ja lopulta vaikuttaa tehtäviin päätöksiin (ks. esim. Taylor, & White, 2006; Frost, 2005)

Hypoteettis-deduktiivisessa asetelmassa työntekijän ajatellaan olevan puolueeton ja neutraali kysymyksiä muotoillessaan. Kuitenkin useilla sosiaalityöntekijöillä ja alan tutkijoilla on jokin teoreettinen taustaoletus, johon he sitoutuvat. Lisäksi työntekijöiden henkilökohtaiset näkemykset, arvot ja preferenssit vaikuttavat siihen, mitä kysymyksiä hän kysyy ja mitä ratkaisuja hän pitää mahdollisena (Frost, 2005.)

Kysymyksen muotoilussa esitetyllä tavalla on myös käytännön ongelmia. Useasti työntekijöillä ei ole riittävästi osaamista kysymysten muotoilemiseen, eikä heidän resurssinsa – etenkin aika – riitä asianmukaisten kysymysten muotoiluun. Kuten Frost (2005) toteaa, saattaa sosiaalityöntekijä tehdä työpäivänsä aikana jopa satoja päätöksiä. Käytännössä on mahdotonta ajatella, että sosiaalityöntekijä voisi muodostaa näistä edellä esitetyn kaltaisia kysymyksiä.

Hypoteettis-deduktiivisessa kysymyksen asettelussa on se implisiittinen vaara että kyseenalaistamatta hyväksytään lääketieteellinen lähestymistapa sosiaalisiin ongelmiin. Tämä suuntaa mielenkiinnon yksilöllisiin ongelmiin, ja vie osaltaan huomiota rakenteellisista ongelmista (Taylor, & White, 2008). Tässä esitetty tapa luoda kysymyksiä näyttöön perustuvan toiminnan tueksi keskittyy yksittäisen asiakkaan yksittäisen ongelman ratkaisemiseen.

Ainsworth ja Hansen (2005) pohtivat mahdollisuutta, voisiko kysymyksiä käyttää muissa tilanteissa kuin yksilökohtaisessa interventiossa. Heidän mukaansa tämä on mahdollista organisaation sisäisenä toimintana, kun kyse on esimerkiksi asiakkaan asioiden ajamisesta (*advocacy*). Toisaalta yhteiskunnallisen tason vaikuttaminen, esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen asian ajaminen, on heidän mukaansa pappien ja poliitikkojen tehtäväkenttää, eikä kuulu sosiaalityön alaan. Suomalaisesta näkökulmasta tämä näkemys tuntuu melko erikoiselta.

Vaihe 2: Relevantin tutkimuksen haku

Tieteellisen tiedon määrä on valtava ja tästä tietomassasta työntekijöiden pitäisi pystyä haarukoimaan se tutkimus, jonka avulla voidaan vastata edellisessä vaiheessa asetettuun kysymykseen. Suppeimmillaan tämä tarkoittaa tiedon hakemista erilaisista ongelmanratkaisutavoista, eli interventioista ja niiden vaikuttavuudesta. Laaja-alaisemmin tieto voi koskettaa esimerkiksi eri asiakasryhmien toimintaa.

Näyttöön perustuvan käytännön määritelmässä lähdettiin siitä, että päätöksenteon tueksi pitää etsiä *tämän hetken paras tietämys* (ks. esim. Sackett, & al., 2006). Käytännön työntekijöillä on kuitenkin harvoin mahdollista tehdä riittävän kattavia tietohakuja parhaan mahdollisen tietämyksen löytämiseksi. Siksi näyttöön perustuvan käytännön piirissä tärkeitä työkaluja ovat systemaattiset yhteenvedot, joissa on verrattu eri tutkimuksia ja niiden tulosten merkitsevyyttä. Toinen työkalu on käytännön ohjeistukset (*practical guidelines*).

Käytännön ohjeistukset. Käytännön ohjeistukset voidaan määritellä seuraavalla tavalla: ”joukko systemaattisesti koottuja ja organisoituja toteamuksia empiirisesti testatusta tiedosta ja käytännöistä työntekijöiden avuksi tehokkaimpien ja sopivimpien toimenpi-

teiden valitsemisessa ja toimeenpanemisessa halutun lopputuloksen saavuttamiseksi” (Rosen, & Proctor, 2003; oma käännös). Tällaisia ohjeistuksia on tehty etenkin lääketieteen saralla (ks. suomalaisessa kontekstissa www.kaypahoito.fi), mutta myös sosiaalityössä (Howard, & Jenson, 1999).

Käytännössä ohjeistuksen kehittäminen etenee niin, että käsillä olevan asian parhaista asiantuntijoista kootaan työryhmä. Tähän työryhmään voidaan ottaa mukaan myös asiakkaiden edustajia. Työryhmän jäsenet tutustuvat työn alla olevasta aiheesta löytyvään parhaaseen tämän hetkiseen tutkimustietoon ja laativat tämän pohjalta suositukset. Suositukset perustuvat työryhmän jäsenten väliseen yhteisymmärrykseen ja ne testautetaan käytännön asiantuntijoilla ennen niiden julkaisemista. Koska ohjeistukset perustuvat tämän hetkiseen parhaaseen asiantuntemukseen, on niitä julkaisemisen jälkeen säännöllisesti päivitettävä. (Howard, & Jenson, 1999.)

Asiakkaiden näkökulmasta käytännön ohjeistusten ajatellaan tarjoavan yhtenäisiä ja tasa-arvoisia sekä ennustettavia toimintatapoja, parhaiden käytänteiden soveltamista heidän tapauksessaan ja luottamusta siihen, että asiakas saa parhaan mahdollisen hoidon. (Rosen, & Proctor, 2003). Toisaalta ohjeistusten ajatellaan olevan hyödyllisiä myös päätöksiä tekeville työntekijöille. Työntekijöiden tarve hankkia ja ylläpitää tutkimuksellista osaamista vähenee. Ohjeistukset helpottavat oman toiminnan ohjaamista. Lisäksi ohjeistukset antavat turvaa tilanteissa, joissa joudutaan arvioimaan työntekijän päätöstä jälkikäteen. Edelleen ohjeistuksia voidaan käyttää sosiaalityön yhteiskunnallisessa roolissa vaikuttamisen välineenä. (Jackson, 1999.)

Käytännön ohjeistusten tekoa sosiaalityöhön on myös kritisoitu. Wambach kumppaneineen (1999) kokoaa seuraavanlaisia kriittisiä näkemyksiä käytännön ohjeistuksista:

- Käytännön ohjeistusten teko keskittyy niihin teemoihin, joista on olemassa paljon empiiristä tutkimusta, ei välttämättä *tärkeisiin* teemoihin.
- Käytännön ohjeistuksissa tarkastellaan liian kapea-alaisesti tutkimusta.
- Ei-lääketieteellisissä konteksteissa käytännön ohjeistukset ovat usein liian yleisiä linjauksia, jotta niitä voisi soveltaa käytäntöön.
- Käytännön ohjeistukset toimivat organisaation tasolla kun linjataan toimintavaihtoehtoja, mutta ei yksittäisen työntekijän tasolla.

- Eri aloilla saattaa olla ristiriitaisia käytännön ohjeistuksia ja näiden mennessä ris-
tiin, ei ole tapaa ratkaista ohjeistusten paremmuutta.
- Käytännön ohjeistukset yksinkertaistavat ongelmia.
- Toivottu lopputulos ei välttämättä ole itsestään selvä, vaan näennäisesti toimima-
tonkin ratkaisu saattaa olla oikea ratkaisu.
- Käytännön ohjeistuksia voidaan käyttää epäeettisesti kustannusten minimoimisessa.
(Wambach, & al. 1999.)

Systemaattinen yhteenveto. Systemaattinen yhteenveto voidaan määritellä tietyn alueen tai aihepiirin tutkimuksen yhteenvedoksi, joka tehdään täsmällisesti, etukäteen määritel-
lyn metodin mukaisesti ja niin, että se voidaan toistaa (Levine, 2006; ks. myös Camp-
bell -yhteistyö, 2014; Littell, 2005). Systemaattinen yhteenveto eroaa siis käytännön oh-
jeistuksista siitä, että yhteenveto ei anna suosituksia vaan kokoaa ja arvioi olemassa
olevaa tutkimusta ja sen käyttökelpoisuutta päätöksenteossa.

Systemaattisessa yhteenvedossa riippumattomat ja puolueettomat tutkijat tarkastelevat
kaikkea aihepiiriin liittyvää julkaistua ja julkaisematonta aineistoa. Tätä aineistoa raja-
taan siten, että ainoastaan etukäteen määritellyt kriteerit täyttävät tutkimukset sisällyte-
tään aineistoon ja muut rajataan yhteenvedon ulkopuolelle. Systemaattisissa yhteenve-
doissa painottuu tilastollisesti merkittävät tutkimukset. (Thyer, 2006.) Tutkimuksilla,
jotka eivät täytä systemaattisuuden kriteereitä tai jotka eivät ole riittävän yleistettäviä, ei
ole painoarvoa tällaisissa yhteenvedoissa (Corcoran, & Vandiver, 2006).

Systemaattisia yhteenvetoja kokoaa lääketieteen saralla Cochrane-yhteistyö (*cochrane
collaboration*; www.cochrane.com) ja koulutuksen, rikollisuuden, oikeuden, sosiaalisen
hyvinvoinnin sekä kansainvälisen kehityksen osa-alueilla Campbell-yhteistyö
(www.campbellcollaboration.org). Nämä systemaattisten yhteenvetojen lähteet ovat laa-
jasti tunnettuja sosiaalityön näyttöön perustuvan käytännön kirjallisuudessa (ks. esim.
(Corcoran, & Vandiver, 2006; Shlonsky, & Gibbs, 2006). Lisäksi systemaattisia yh-
teenvetoja löytyy esimerkiksi tieteellisistä aikakauslehdistä, joskin näissä yhteenveto-
jen laatu saattaa vaihdella (Corcoran, & Vandiver, 2006; Littell, 2005).

Systemaattisten yhteenvetojen vahvuus on siinä, että ne tarjoavat tiettyyn rajattuun tee-
maan liittyvän tutkimuksen yhteenvedon lisäksi arvion yksittäisten tutkimusten luotet-

tavuudesta. Yhteenvedoissa tutkimuksen luotettavuus liitetään validiteettiin ja yleistettävyyteen. Useimmiten esimerkiksi laadullisen tutkimuksen tulokset rajataan tarkastelun ulkopuolelle, koska niiden tulokset eivät ole yleistettävissä. Esimerkiksi Winokur kumppaneineen (2014) toteavat Campbell-yhteistyölle tehdyssä lasten läheissijoituksia koskevassa yhteenvedossa, että heidän systemaattisen yhteenvetonsa suurin haaste on yhteenvetoa varten kerätyn tutkimuksen huono laatu ja se, että suuri osa tutkimuksesta ei täytä yleistettävyyden kriteereitä.

Winokurin ja kumppaneiden (2014) johtopäätös kuvaa systemaattisten yhteenvetojen vahvuuden lisäksi niiden heikkoa puolta. Cochrane- ja Campbell –yhteisötöiden kirjallisuuskatsaukset nojaavat nk. näyttöjen hierarkiaan (ks. alla.) eli ajatuksena on se, että tutkimustulosten tieteellinen relevanssi linkittyy menetelmien oikeanlaiseen käyttöön ja tulosten tilastolliseen yleistettävyyteen. Haasteena onkin laadullisen tutkimuksen asema systemaattisissa yhteenvedoissa. Joidenkin tahojen mielestä laadullisen tutkimuksen sisällyttäminen systemaattisiin yhteenvetoihin ei ole edes mahdollista (ks. esim. Denzin, 2009).

Vaihe 3: Tutkimuksen validiteetin ja käyttökelpoisuuden arviointi

Näyttöön perustuvan käytännön prosessin kolmannessa vaiheessa työntekijän tulee arvioida sitä, onko päätöksenteon perustaksi löydetty tieteellinen näyttö validia ja käyttökelpoista käsillä olevassa tilanteessa (ks. esim. Thyer, 2006). Validiteetista puhuttaessa arvioidaan sitä, pystyykö tutkimus selvittämään tavoitteen ottamansa asian (David, & Sutton, 2004). Tutkimuksen validiteetin ja käyttökelpoisuuden arviointi on sekä ontologinen että käytännöllinen haaste.

Käytännön haasteet. Käytännön näkökulmasta tutkimuksen validiteetin ja käyttökelpoisuuden arviointi voi olla työntekijälle suuri haaste, koska monilla käytännön työntekijöillä ei ole valmiuksia tutkimuksen tieteellisen laadun arviointiin. Tämä on yksi peruste sille, että näyttöön perustuvassa käytännössä suositaan päätöksentekijöitä varten tehtäviä tutkimusyhteenvetoja (vrt. Campbell-yhteistyö yllä) ja käytännön ohjeistuksia (*practice guidelines*) (ks. esim. Mullen, & Bacon, (2006).

Toisaalta olemassa oleva tutkimus ei vastaa kaikilta osin käytännön tarpeita, koska monien sosiaalityön päätösten tueksi ei ole olemassa validia ja käyttökelpoista tietoa. (Newman, & McNeish, 2005). Käytännön haasteeksi muodostuu sen arvioiminen, miten eri tieteenaloilla tehtyä tutkimusta voi soveltaa omalla alalla ja kuinka hyvin tieto siirtyy ajasta ja paikasta toiseen (Popay, & Williams, 1998; Guba, & Lincoln, 1994). Tämä kysymys on läheisessä yhteydessä validiteetin ja käyttökelpoisuuden arvioinnin ontologiseen puoleen.

Ontologiset haasteet. Ontologisesta näkökulmasta näyttöön perustuva käytäntö pohjaa usein positivistiseen asetelmaan. Positivismi lähtee ajatuksesta, että on olemassa yksi todellisuus, jota voimme tutkia objektiivisesti. Jos havaintomme eivät vastaa tätä todellisuutta, on havainnoissa vikaa tai käsityksemme todellisuudesta on virheellinen. Tämän ajattelumallin mukaan validi tieto kuvaa todellisuutta ja se on yleistettävissä muihin vastaaviin tilanteisiin. (ks. esim. Erlandson & al., 1993; Guba, & Lincoln, 1994).

Äärimmilleen vietynä tämä ajatus johtaa siihen, että esimerkiksi sosiaalityön päätöksenteko olisi mekaanista – työntekijän rooliksi jää tieteellisen tiedon muuntaminen käytännön päätöksiksi asiakastilanteissa. Kuitenkin, kuten Smith (2005) toteaa, perustuu positivistisesti orientoitunut ja näennäisesti objektiivinen ja neutraali tutkimus usein erilaisiin oletuksiin ja se myös sisältää arvolatauksia.

Kriitikkojen mielestä positivistinen ajattelumalli yksinkertaistaa kuvaa todellisuudesta ja siitä, miten laajasti tutkimustuloksia voidaan yleistää käytännössä. Tämän ajattelumallin mukaan sosiaalitieteellinen näyttö on usein aikaan ja paikkaan sidottua, eikä sellaisenaan siirrettävissä olosuhteista toisiin (Frost, 2005; Smith, 2005). Ajatusmalli lähestyy konstruktivistista näkemystä, jossa todellisuuden ajatellaan rakentuvan ihmisten vuorovaikutuksessa yksittäisissä tilanteissa. Tämä ajattelumalli haastaa ajatuksen siitä, että yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tulokset voisivat olla yleistettävissä laajasti niiden aika- ja paikkasidonnaisuuden vuoksi. (Ainsworth, & Hansen, 2005)

Keskustelussa keskeinen vedenjakaja onkin tiedon yleistettävyys. Positivistisen määritelmän mukainen näyttöön perustuva käytäntö lähtee siitä, että päätöksenteon tueksi etsitään paras mahdollinen yleistettävissä oleva näyttö (Gambrill, 2006). Näyttöön perustuvan käytännön taustalla on ollut ajatus näyttöjen hierarkiasta. Mitä korkeammalla hie-

rarkiassa tutkimus on, sitä parempaa näyttöä se antaa. Esimerkiksi Gray kumppaneineen (2009) laittaa tutkimusmenetelmät seuraavanlaiseen järjestykseen:

- Satunnaistettu vertaileva koe (*randomized controlled trial*). Tutkitaan kokeellisesti jonkin intervention vaikutuksia. Asetelmassa tutkittavat yksiköt jaetaan satunnaisesti ryhmiin, jossa interventioita kokeillaan ja tuloksia verrataan verrokkiryhmään.
- Satunnaistettu vertaileva kenttäkoe (*randomized field trial*). Muunnos satunnaisesta vertailevasta kokeesta, jossa yksilöiden sijasta voidaan tutkia myös organisaatioita ja yhteisöjä.
- Kokeenomainen tutkimus (*quasi-experimental study*). Muistuttaa satunnaistettua vertailevaa koetta, mutta tutkittavia yksiköitä ei jaeta satunnaisesti tutkittavaan ryhmään ja kontrolliryhmään. Jakoperusteena voidaan käyttää esimerkiksi sitä, että vertaillaan niitä henkilöitä, jotka saavat jo hoitoa niihin ihmisiin, jotka ovat vielä hoitojonossa. Tai voidaan vertailla samoja ihmisiä ennen ja jälkeen intervention. Kokeellisessa tutkimuksessa pitää pohtia sitä, miten tutkittavien ryhmien valinta vaikuttaa tuloksiin.
- Yhden tapauksen (yhden järjestelmän tai aikasarjan) tutkimus (*Single-case (single-system or time-series) designs*). Tutkitaan tiettyä ominaisuutta tai tiettyjä ominaisuuksia tietyssä tutkittavien joukossa useampaan kertaan. Tämä mahdollistaa ennen-jälkeen asetelman, mutta vähentää tulosten yleistettävyyttä.
- Kohorttitutkimus (*cohort studies*) Tutkitaan pitkäaikaistutkimuksena ihmisryhmää, jota yhdistää jokin tutkimuksen kannalta relevantti tekijä. Ihmisryhmää, jolla ei ole tätä yhdistävää tekijää, voidaan käyttää verrokkiryhmänä. Tutkimuksessa on mahdollista hyödyntää suurta massaa (esim. ikäluokka), jolloin tulosten yleistäminen on mahdollista.
- Tapaus verrokkitutkimus (*Case control studies*). On hyvin lähellä kohorttitutkimusta, mutta tutkittavia yksilöitä ei luokitella intervention tai kokemuksen pohjalta, vaan lopputuloksen pohjalta. Tämän lähestymistavan ongelma on siinä, että tutkija ei voi kontrolloida interventiota.

- Laadulliset tutkimusmenetelmät (*qualitative studies*) Laadullisilla tutkimusmenetelmällä (esim. haastattelut, observointi, dokumenttianalyysi) saadaan pienestä ryhmältä laaja-alaista ja syvää tietoa. Saadun tiedon yleistettävyyden on rajallinen.
- Käytännön viisaus ja asiantuntijamielipide (*practice wisdom and expert opinion*) Näiden käyttäminen tietolähteenä näyttöön perustuvassa käytännössä on kiistanalaista. Voidaan kuitenkin ajatella, että organisaation sisäistä viisautta ja eri asiantuntijoiden mielipidettä voidaan käyttää näyttönä päätöksiä tehtäessä, jos muunlaista näyttöä ei ole saatavilla (Gray, & al., 2009; termien käännökset lähteestä Läärä, & al. 2008).

Esimerkiksi Taylor ja White (2005) katsovat, että erilaisten menetelmien paremmuusjärjestykseen laittamisessa ei ole mieltä. Heidän näkemyksensä mukaan menetelmän valinta riippuu siitä, minkälaisen kysymyksen kysymme ja minkälaisia vastauksia haluamme. Joissain tilanteissa satunnaistettu vertaileva koe on oikea valinta, toisissa laadullinen haastatteluaineisto tuottaa parempia vastauksia. Tarkoituksen mukaista ei ole, että rajoitetaan kysymyksiä ja vastauksia määrittelemällä ”oikeat” tiedon hankkimismenetelmät. Taylor ja White (2005) esittävätkin, että näytön käsitettä pitäisi laajentaa niin, että siihen sisällytetään erilaiset tiedon tuottamisen tavat.

Jos hyväksytään ajatus siitä, että näyttöön perustuvassa käytännössä voidaan hyödyntää ei-yleistettävää tietoa, muuttuu päätöksentekijän rooli. Hän ei ole enää mekaaninen tutkimuksen käytäntöön soveltaja. Hän ei voi myöskään perustella päätöksiään yksin valideilla ja yleistettävillä tutkimustuloksilla, vaan hänen on pohdittava miten aika-, paikka- ja tilannesidonnainen tutkimustieto saadaan osaksi ammatillista päätöksentekoa. Näyttöön perustuvan käytännön kirjallisuudessa ei kuitenkaan ole paljoa pohdittu sitä, mitä tämä vaikuttaa tutkimuksen validiteetin ja käyttökelpoisuuden arviointiin näyttöön perustuvassa käytännössä.

Vaihe 4: Tutkimustiedon soveltaminen käytäntöön

Thyer (2006) edustaa sitä näkemystä, että tutkimustiedon soveltaminen käytäntöön on eettisesti kestävä, kun muu kuin tieteellinen tieto poistetaan mahdollisimman tarkasti päätöksentekoprosessista. Thyer korostaankin, että päätöksestä keskusteltaessa täytyy asiakkaan kanssa rajata keskustelu tieteellisesti toimiviksi todistettuihin vaihtoehtoihin.

Jos asiakas esimerkiksi ehdottaa interventiota, josta ei ole tieteellistä näyttöä, on työntekijän epäeettistä suositella sitä asiakkaalle. Toisaalta Thyer pitää epäeettisenä myös sitä, että työntekijä rajaa vaihtoehtoiset interventiot sellaisiin, joita hän itse hallitsee.

Thyerin (2006) ajatteluun kriittisesti suhtautuvassa keskustelussa tunnistetaan se, että päätöksentekoon liittyy muitakin tiedon muotoja kuin tieteellinen tieto. *Osoissa 2.1.* tehdyn käsitteen määrittelyn pohjalta päätöksentekoon vaikuttaa parhaan mahdollisen tieteellisen näytön lisäksi työntekijän ammattitaito sekä asiakkaan arvot ja preferenssit (Sackett, & al. 2000). Lisäksi päätöksentekoon vaikuttaa näkymättömäksi jäävä tieto, kuten organisaation sisäinen hiljainen tieto (*tacit knowledge*) ja moraaliset näkökulmat sekä valta-asetelmat. (ks. esim. Frost, 2005; Taylor, & White, 20002; Smith, 2002; Lawler, & Bilson, 2005).

Erilaisen tiedon lisäksi päätöksentekotilanteisiin vaikuttavat kontekstitekijät. Näitä ovat esimerkiksi Frostin (2005) mainitsevat ideologiset asetelmat, politiikka ja talouden realiteetit. Myös organisatoriset tekijät vaikuttavat käytettävissä oleviin vaihtoehtoihin. Vaikka tutkimuksen mukaan jokin tietty interventio on paras, saattaa organisaation sisäiset rajoitteet – esimerkiksi toimintaohjeet – estää tämän soveltamisen. Myös raha ja käytettävissä oleva aika vaikuttavat päätöksiin. Tieteellisesti perustelluin vaihtoehto saattaa olla mahdoton korkeiden kustannusten tai aikapaineiden vuoksi. (Frost, 2005.)

Thyerin (2006) ja Frostin (2005) näkemyksissä merkittävä ero on sillä, miten ei-tieteelliseen tietoon ja kontekstitekijöihin suhtaudutaan. Thyerin (2006) ajattelumalli on, että ei-tieteellisen tiedon hyödyntäminen on epäeettistä. Tämä on linjassa sen ajatuksen kanssa, että näyttöön perustuvalla käytännöllä pyritään vähentämään sosiaalityön päätöksenteon mielivaltaisuutta. Tällöin päätökset perustuvat vähemmän intuitioon, filosofiaan tai henkilökohtaisiin mieltymyksiin sekä työntekijän omiin arvoihin. (Ainsworth, & Hansen, 2005)

Frost (2005) puolestaan lähtee siitä, että mielivalta ja ei-tieteellinen tieto ovat erottamaton osa päätöksentekotilanteita. Koska ei-tieteellistä tietämystä ja kontekstitekijöitä ei voi poistaa päätöksenteosta, pitää näiden läsnäolo tiedostaa. Jos päätöksenteko perustetaan pelkästään tutkimustietoon, on mahdollista, että tutkimustietoa käytetään vallan välineenä ja silloin kun se sopii työntekijän tai tämän taustaorganisaation tavoitteisiin.

Tällaisessa asetelmassa tieteellisen tiedon asettaminen ensisijaiseksi päätöskriteeriksi voi olla asiakkaan edun vastaista ja eettisesti kestäväntöntä (Everitt, & Hardiker, 1996; Witkin, 1999; Newman, & McNeish, 2005).

Jotta ei-tieteellisen tiedon ja kontekstitekijöiden rooli päätöksenteossa tunnistetaan, on ne tärkeää tehdä näkyväksi. Taylor ja White (2000; 2001) esittävätkin, että näyttöön perustuva käytäntö voisi hyötyä siitä, että esimerkiksi etnometodologian, keskusteluanalyysin tai diskurssianalyysin avulla tehdään näkyväksi ja ymmärrettäväksi sitä osaa päätöksenteosta, joka ei ole rationaalista tai näkyvää.

2.3. Näyttöön perustuva käytäntö – puolesta ja vastaan

Näyttöön perustuva käytäntö on herättänyt voimakasta keskustelua sekä puolesta että vastaan. Tässä osiossa esitellään lyhyesti käytyä keskustelua. Ensin on esitelty näkökulmia, jotka puoltavat näyttöön perustuvan käytännön omaksumista toiminnan lähtökohdaksi. Tämän jälkeen on esitelty kriittisiä näkemyksiä, joiden mukaan näyttöön perustuva käytäntö ei ole toimiva lähtökohta sosiaalityössä.

Näyttöön perustuvan käytännön kannattajat katsovat, että tutkimustietoon perustuvat päätökset sosiaalityössä ovat edellytys eettisesti kestäväälle toiminnalle. Jos päätökset tehdään ilman linkkiä tutkimustietoon, perustuvat ne työntekijöiden henkilökohtaisille mielipiteille, intuitioon ja kokemustietoon. Jos mielipiteet, intuitio ja kokemustieto ovat yksin päätöksenteon pohjalla, on väärin päätösten riski huomattava (ks. esim. Ainsworth, & Hansen, 2005; Tierney, 2005)

Näyttöön perustuvan käytännön voi nähdä tasa-arvoistavana, koska tieteellisen tiedon korostaminen tasapainottaa työntekijän ja asiakkaan välistä valta-asetelmaa asiakkaan eduksi. (Newman, & McNeish, 2005). Toisaalta työntekijöiden väliset valta-asetelmat heikkenevät, kun tutkimustietoa painotetaan enemmän kuin kokemustietoa. Tällöin kokeneemmat työntekijät eivät voi perustella toimintatapoja sillä, että ”aina on tehty näin” tai että he tietävät kokemuksesta mikä toimii parhaiten. Erilaiset vaihtoehdot saavat tilaa totuttujen toimintatapojen rinnalla (Ainsworth, & Hansen, 2005) Jos annetaan liikaa painoarvoa perinteelle ja kokemukselle sekä tuttuudelle voikin syntyä ennakkoon lukoon lyödyt käsitykset (Tierney, 2005)

Näyttöön perustuvan käytännön omaksumista voidaan perustella edelleen sillä, että tutkimustiedon hyväksikäyttäminen mahdollistaa varhaisen puuttumisen, kun tutkimustiedon avulla pystytään huomaamaan potentiaaliset ongelmat aikaisemmin. Toisaalta, näyttöön perustuva käytäntö antaa turvaa sosiaalityöntekijälle tilanteessa, jossa hänen päätöksensä joutuvat kritiikin kohteeksi. Työntekijän on tällaisessa tilanteessa helpompi puolustaa tieteellisesti toimivaksi osoitettua toimintatapaansa. Tämä on tärkeää tilanteessa, jossa sosiaalityö joutuu voimakkaan negatiivisen julkisuuden kohteeksi ja tämän julkisuuden pelossa pyritään ”yliturvalliseen” toimintatapaan. (Tierney, 2005.)

Näistä hyödyistä huolimatta näyttöön perustuvaa käytäntöä ei ole omaksuttu laajamittaiseksi sosiaalityön käytännön toimintatavaksi, eikä sosiaalityöntekijöillä ole ollut intoa näyttöön perustuvaan toimintatapaan (Frost, 2005). Näyttöön perustuvaan toimintatapaan siirtyminen vaatisi muutoksia yksittäisten sosiaalityöntekijöiden toimintatapoihin ja ajattelumalleihin. Yksi vallitseva ajattelumalli, joka hidastaa näyttöön perustuvan käytännön yleistymistä, on vetoaminen siihen, että ”jokainen tapaus on erilainen”. Yksittäisten sosiaalityöntekijöiden ajattelumallin muuttaminen on tärkeää, mutta sen rinnalla erittäin tärkeää olisi myös muutoksen tukeminen organisaatiotasolla. (Lawler, & Bilson, 2005.)

Näyttöön perustuvaa käytäntöä on kritisoitu laajasti muutenkin kun vetoamalla jokaisen tapauksen erilaisuuteen. Kritiikki on usein peilikuva näyttöön perustuvan käytännön hyvistä puolista. Kun näyttöön perustuvan käytännön kannattajat puolustavat tieteellisen tiedon ensisijaisuutta koska se vähentää kokemustiedon, intuition ja hiljaisen tiedon merkitystä, niin vastustajat toteavat, että näyttöön perustuva käytäntö ei huomioi näitä tietämisen tapoja riittävästi ja väheksyy niiden merkitystä (Taylor, & White, 2002).

Tasa-arvoistavan vaikutuksen sijasta kriitikot ovat sitä mieltä, että näyttöön perustuva käytäntö vie vallan pois asiakkailta ja päätöksiä tekeviltä työntekijöiltä (Frost, 2005). Työntekijöistä tulee kritiikittömiä tutkimustulosten toimeenpanijoita, joiden omalla ammattitaidolla ei ole enää merkitystä. Sosiaalityöstä tulee managerialismin työkalu ja arvoista riisuttua rationalistista toimintaa. Näyttöön perustuvassa käytännössä ei tämän näkökulman mukaan ole tilaa erilaisuudelle. (Taylor and White, 2002; Lawler, & Bilson, 2005)

Näyttöön perustuvaa käytäntöä voidaan kritisoida siitä, että se keskittyy liikaa interventioiden ja lopputulokseen. Tämä aliarvioi diagnoosin tekemisen, arvioimisen ja tapauksen muotoilun vaikeutta (Taylor, & White, 2005). Samalla näyttöön perustuva käytäntö yksinkertaistaa liikaa niitä haasteita, joita työntekijät kohtaavat jokapäiväisessä toiminnassaan (Frost, 2005). Nämä haasteet liittyvät arvoihin, moraaliin ja tietämisen tapoihin, mutta myös ihan käytännöllisiin ongelmiin – sosiaalityöntekijöillä ei yksinkertaisesti ole aikaa ja resursseja tuottaa päätöstensä taustaksi tieteellistä näyttöä (Frost, 2005; Gira, & al. 2004).

2.4. Kirjallisuuskatsauksen yhteenveto

Tämä luku alkoi näyttöön perustuvan käytännön määrittelemisellä. Tämän jälkeen esiteltiin näyttöön perustuvan käytännön prosessimalli. Yhtenä vedenjakajana kirjallisuudessa näytti olevan se, miten suhtaudutaan muuhun kuin tieteelliseen tietoon päätöksenteossa. Kirjallisuudesta saattoi erottaa kaksi lähestymistapaa: Ensinnäkin *tieteellisyyttä korostava lähestymistapa* (LT1 Kuvassa 2) lähtee siitä, että näyttöön perustuvan käytännön tavoitteena on perustaa ammatillinen päätöksenteko kokonaan tai mahdollisimman pitkälti tieteelliseen tietoon. Tämän näkökulman mukaan muut tietämisen tavat, esimerkiksi moraalinen järkeily tai organisaation hiljainen tieto, ovat epäammatillisia ja tällaisen tiedon käyttö johtaa epäeettisiin ja kestäättömiin ratkaisuihin.

Toiseksi *tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa* (LT2 Kuvassa 2) näkee sekä tieteellisen tiedon että ei-tieteellisen tiedon arvokkaina ja sosiaalityöhön erottamattomasti kuuluvina tietämisen tapoina. Tästä näkökulmasta ammatillisen päätöksenteon tavoitteena on tieteellisen ja ei-tieteellisen tiedon tasapainoinen käyttö. Ei-tieteellistä tietämistä ei yritetä poistaa päätöksenteosta, vaan tavoitteena on ei-tieteellisen tiedon näkyväksi tekeminen niin, että tiedon merkitys päätöksenteolle ymmärretään. Näin ajateltuna näyttöön perustuvassa käytännössä tarvitaan tieteellistä näyttöä toimenpiteistä ja tämän lisäksi tutkimusta, joka tekee näkyväksi ei-tieteellisiä tietämisen tapoja ja kontekstitekijöitä.

Seuraavassa on lyhyesti käyty läpi näyttöön perustuvan käytännön prosessi siitä näkökulmasta, mitkä asiat painottuvat prosessissa kun näkökulmaksi valitaan joko tieteelli-

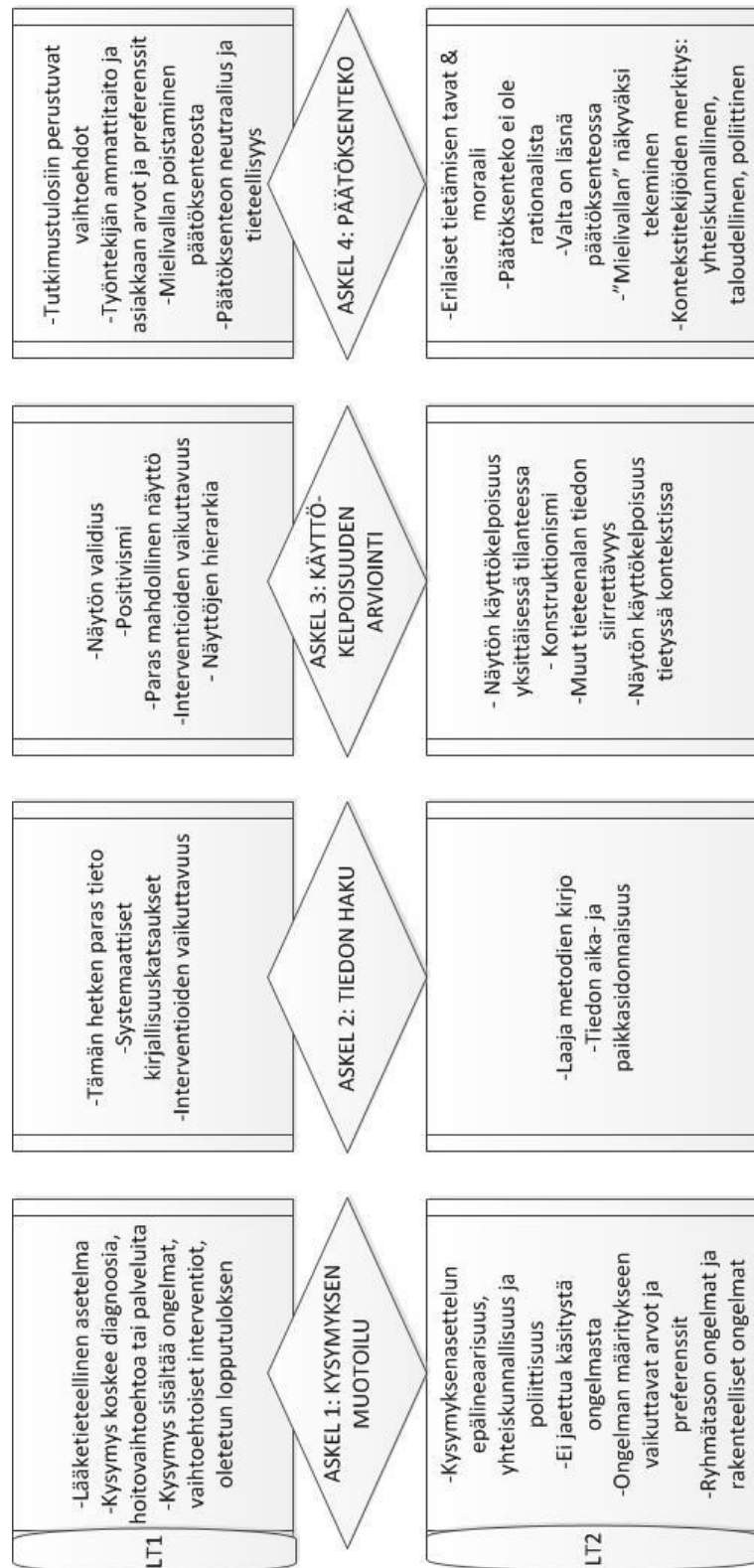
syyttä korostava lähestymistapa tai tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa (ks. Kuva 2).

Prosessin *Vaiheessa 1* muotoillaan kysymys asiakkaan ongelman pohjalta. Tieteellisyyttä korostavassa lähestymistavassa tässä vaiheessa korostuvat lääketieteellinen asetelma, jossa tehtävä kysymys koskee diagnoosia, hoitovaihtoehtoja tai palveluita. Tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa puolestaan korostaa kysymyksenasettelun epälineaarisuutta, yhteiskunnallisuutta ja poliittisuutta. Tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa kiinnittää huomiota siihen, että eri toimijoilla voi olla eri käsitykset niin ongelmasta kuin mahdollisista ratkaisuista. Lisäksi lähestymistavassa huomioidaan se, että ongelmat voivat olla yksilötason lisäksi ryhmien ja yhteisöjen ongelmia ja ratkaisut rakenteellisia.

Vaiheessa 2 etsitään tieteellistä tietoa, jonka avulla voidaan vastata muotoiltuun kysymykseen. Tieteellisyyttä korostava lähestymistapa painottaa tämän hetkistä parasta tietoa, jota saadaan systemaattisista kirjallisuuskatsauksista ja toimialan parhaiden asiantuntijoiden yhteistyöllä synnytytyistä käytännön ohjeistuksista. Tietoa haetaan erilaisten interventioden vaikuttavuudesta. Toisaalta tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa pyrkii etsimään tämän hetkistä parasta tietoa laajemmin erilaisista lähteistä. Lähestymistavassa kiinnitetään myös tieteellisyyttä korostavaa lähestymistapaa enemmän huomiota etsittävän tiedon aika- ja paikkasidonnaisuuteen.

Vaiheessa 3 arvioidaan löydetyn tutkimustiedon validiutta ja käyttökelpoisuutta käsillä olevassa tilanteessa. Tieteellisyyttä korostavassa näyttöön perustuvassa käytännössä tutkimuksen validiutta voidaan arvioida käytettyjen tiedonkeruu- ja tutkimusmenetelmien kautta. Jotta tutkimustieto on validia, sen täytyy olla näyttöjen hierarkiassa mahdollisimman korkealla. Jos tutkimustieto on validia, se arvioidaan myös neutraaliksi ja tieteellisyyden kriteerit täyttäväksi. Tieteellisyyttä korostava näkemys tukeutuu positivismiin ajatuksiin, kun taas tietämisen moninaisuutta korostavassa lähestymistavassa käsitys todellisuudesta on konstruktiivinen. Tietämisen moninaisuutta korostava näkemys korostaa käyttökelpoisuuden arvioinnissa sitä, miten tieto on siirrettävissä tieteenalalta sekä kontekstista toiseen.

Neljännessä vaiheessa tehdään päätös saadun näytön pohjalta. Tieteellisyyttä korostavassa käytännössä pääpaino on tutkimustulosten soveltamisessa käytäntöön siten, että tieteellisen näytön lisäksi päätökseen vaikuttavat työntekijän ammattitaito ja asiakkaan arvot ja preferenssit. Näyttöön perustuvan toimintatavan ajatellaan tällaisessa päätöksenteossa poistavan tai ainakin minimoivan ei-tieteellisen tiedon roolin päätöksenteossa. Tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa korostaa tieteellisen tiedon merkityksen lisäksi sitä, että päätökseen vaikuttavat erilaiset tietämisen tavat ja kontekstitekijät sekä valta-asetelmat. Tämän näkemyksen mukaan sosiaalityö ei koskaan ole puhtaan rationaalista ja siksi on tärkeää tehdä tämä epärationaalinen osuus mahdollisimman läpinäkyväksi.

Kuva X: Kaksi näkökulmaa näyttöön perustuvan käytännön prosessiin: tieteellisyttä korostava lähestymistapa (LT1) ja tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa (LT2)

3. SUOMALAINEN SOSIAALITYÖN TUTKIMUS NÄYT- TÖÖN PERUSTUVAN KÄYTÄNNÖN TUKENA

3.1. Suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen konteksti

Sosiaalityön tutkimus Suomessa on tutkimusalana suhteellisen nuori ja vakiintumaton. Piironen (2011) toteaa, että sosiaalityön tutkimus erosi sosiaalipolitiikan tutkimuksesta 1990-luvun lopussa. Kröger (2004) puolestaan ajoittaa tämän eron koko 1990-luvulle. Vielä aiemmaksi muutoksen sijoittaa Meltti (2004), joka jäljittää sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan eron jo 1980-luvulle, mutta hänkin toteaa muutoksen olleen hidas. Riippumatta siitä, miten muutos ajoitetaan, vaikuttaa sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen pitkä yhteinen taival ja suhteellisen tuore ero siihen, minkälaista sosiaalityön tutkimus on (Meltti, 2004).

Samaan aikaan kun sosiaalityö irtautui sosiaalipolitiikasta, suomalainen sosiaalityön tutkimus akatemisoitui ja tieteellistyi (ks. esim. Mäntysaari, 2005; Roivainen, 2006). Tieteellistymistä kuvaa esimerkiksi se, että akateemisten loppututkintojen määrä on kasvanut ja tohtorikoulutus kehittynyt. Lisäksi sosiaalityön maisteritason pätevyysvaatimus vaikuttaa käytännön tasolla sosiaalityön akatemisoitumiseen. Lisäksi Roivaisen (2006) mukaan myös sosiaalityön tutkimuksen itsetuntemus ja -ymmärrys ovat lisääntyneet.

Yksi itseymmärrykseen keskeisesti liittyvä kysymys on se, onko sosiaalityö itsenäinen tiede, soveltavaa tiedettä vai jotain muuta (ks. esim. Mäntysaari, 2005; Roivainen, 2006; Erath, 2008; Niemelä, 2008). Tästä teemasta on käyty paljon keskustelua Suomessa ja kansainvälisesti, mutta ”oikeaa” vastausta tähän kysymykseen ei ole löytynyt. Itsenäisenä tieteenä sosiaalityön keskeinen tehtävä on rakentaa omaa teoriaperustaa. Soveltavana tieteenä tavoitteena on etsiä muiden tieteiden teorioiden ja menetelmien avulla vastauksia sosiaalityölle tärkeisiin kysymyksiin. (ks. esim. Mäntysaari, 2005).

Toinen keskustelua herättävä teema sosiaalityön tieteellistymisprosessissa on Roivaisen sanoin ollut ”filosofis-metodologinen keskustelu jälkipositivististen ja konstruktionististen kantojen välillä”. Jälkipositivistinen lähestymistapa on lähempänä perinteistä näyt-

töön perustuvan käytännön logiikkaa, kun taas konstruktionistinen lähestymistapa korostaa tietämisen ja asiantuntemuksen reflektiivisyyttä, moniäänisyyttä ja osapuolten vastavuoroisuutta (Raunio, 2000).

3.2. Näyttöön perustuva käytäntö suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa

THL on verkkosivuillaan määritellyt näyttöön perustuvan sosiaalityön seuraavalla tavalla:

”Näyttöön perustuvien käytäntöjen tarkoituksena on tehdä palveluista tietoon perustuvia. Ammattilaisten tulee tuoda esiin, millaiseen tietoon heidän tekemänsä päätökset pohjautuvat. Työntekijöiden tulisi tiedottaa myös asiakkaitaan kaikesta siitä tiedosta, joka on merkityksellistä asiakkaan asioiden hoitamisessa. Työntekijöiden tulisi kertoa esimerkiksi millaista tutkimustietoa asiakkaan ongelmasta ja siihen liittyvistä palveluista on saatavilla.” (THL, 2015)

Tässä määritelmässä on käytetty hyvin laajasti käsitettä ”tieto”. Määritelmässä viitataan yleisesti tietoon, eikä erityistä painoarvoa ole annettu tieteelliselle tiedolle. Tästä seuraa myös se, että määritelmä ei ota kantaa siihen, minkälainen (tieteellinen) tieto on näyttöön perustuvan käytännön takana. Katsaus suomalaiseen tutkimukseen, jossa pyritään luomaan tietoa näyttöön perustuvan käytännön tueksi, linkittää kuitenkin näyttöön perustuvan käytännön pääasiassa vaikuttavuustietoon.

Esimerkkejä vaikuttavuustutkimuksesta ovat Saralan (2014) tutkielma sosiaalialan johtajien sitoutumisesta lakimuutokseen, Kemppaisen ja kumppaneiden tutkimus Lapin sosiaalitoimistojen vaikuttavuuden arvioinnista tai Kivipellon ja kumppaneiden (2013) aikuissosiaalityön alaan kiinnittyvä tutkimus. Myös Kortnesniemi ja Borg (2008) samais-tavat raporttinsa johtopäätöksissä näyttöön perustuvan käytännön arviointitutkimukseen ja heidän kehitysehdotuksensa liittyvätkin siihen, miten arviointitieto saataisiin tehokkaammin päätöksenteon tueksi.

Näyttöön perustuvan sosiaalityön mahdollisuuksia ovat opinnäytetöiden tasolla tutkineet viime vuosina ammatillisessa lisensiaatintutkielmassa Paasio (2014) ja pro gradus-

sa Björninen (2012). Paasion mukaan ei ole tunnistettavissa erityistä sosiaalityön tiedettä ja toisaalta tutkimuskulttuuri on perustunut filosofointiin ja esseisiin. Paasio päätyy esittämään, että tutkimuksen nykyisessä esiparadigmaattisessa vaiheessa näyttöön perustuva käytäntö ei ole mahdollinen sosiaalityössä. Björnisen tutkielmassa lähtökohtana oli toimintatutkimuksen keinoin tutkia näyttöön perustuvan käytännön toimivuutta. Björnisen lopputulos oli, että näyttöön perustuvalla käytännöllä on annettavaa sosiaalityölle.

3.3. Dokumenttianalyysi

Tässä tutkielmassa lähdetään tarkastelemaan tutkijoiden itsensä kirjoittamia ja vertaisarvioituja tekstejä Paasion (2014) tavoin. Tällaiset tekstit ovat aina tutkimuksen tekijän itsensä kirjoittamia, kun esimerkiksi lehtijutuissa tai koulutuspäivillä saatetaan tutkimustuloksista kertoa jonkun muun, esimerkiksi toimittajan, tulkitsemana. Toisaalta yleistajuisissa artikkeleissa tai esitelmissä ei ole aina käyty läpi tutkimuksen toteuttamisen vaiheita siinä mittakaavassa kuin tieteelliseksi luokitellussa julkaisuissa. Näistä syistä tässä tutkielmassa keskitytään tieteellisiin julkaisuihin alla tarkemmin rajatulla tavalla.

Koska tutkimuksen mielenkiinnon kohteeksi rajautuu tieteellinen julkaisutoiminta, on dokumenttianalyysi luonteva menetelmällinen valita. Dokumenttianalyysissä arvioidaan ja tutkitaan erilaisia dokumentteja ja etsitään niiden pohjalta empiiristä tietoa ja ymmärrystä. Usein dokumenttianalyysia käytetään monimenetelmätutkimuksessa yhtenä tutkimusmenetelmänä. Tällöin erilaisten aineistojen ja tutkimusmenetelmien käyttö mahdollistaa laadullisen tutkimusasetelman yleistettävyyden kasvattamisen aineistotriangulaation muodossa (Boven, 2009). Boven (2009) toteaa kuitenkin, että dokumenttianalyysia voidaan käyttää myös yksinään, kun otetaan huomioon menetelmän haasteet.

Dokumenttianalyysin keskeinen haaste on Bovenin (2009) mukaan se, että tutkittavia dokumentteja ei ole luotu tutkittavaksi, joten ei ole mahdollista muokata aineistoa tutkimuksen tarpeisiin sopivaksi. Esimerkiksi haastattelututkimuksessa on mahdollista kysymyksenasettelulla vaikuttaa siihen, minkälaista dataa saadaan. Toisaalta tämän tutkimuksen asetelman kannalta on mielenkiintoista tarkastella sitä, miten valmis aineisto

vastaa näyttöön perustuvan käytännön tarpeisiin juuri sellaisena kuin se on, mahdollisista puutteineenkin.

Toinen keskeinen haaste dokumenttien analyysissä on se, että joku tietty taho tuottaa dokumentit ja siten myös rajaa niiden sisältöä ja muotoa (Boven, 2009). Tässä tutkielmassa tähän haasteeseen pyritään vastaamaan sillä, että aineistoa kuvaavassa osiossa esitellään se, minkälainen taho tuottaa ja valitsee aineistoon sisältyvät dokumentit. Koska tutkielmassa aineistona on tieteellisiä dokumentteja, myös yleismaailmalliset tieteellisen kirjoittamisen traditiot vaikuttavat dokumenttien muotoon ja sisältöön.

Dokumenttianalyysillä on haasteiden lisäksi myös omat vahvuutensa. Näitä ovat tehokkuus – dokumenttianalyysia varten aineisto voidaan kerätä nopeammin ja pienemmillä taloudellisilla resursseilla kuin monilla muilla tiedonkeruumenetelmillä. Aineiston hankkimisen sijasta painottuu aineiston valinta. (Boven, 2009.)

Edellä todettiin dokumenttianalyysin heikkoudeksi se, että aineiston sisältöön ei voida tutkimuksessa vaikuttaa. Tämä on myös vahvuus, koska tutkimusprosessi ja tutkijan persoona eivät pääse vinouttamaan aineistoa. Dokumenttiaineisto on myös pysyvä siinä mielessä, että kerran tehtynä se ei juuri muutu. Edelleen, dokumenttianalyysin aineisto on usein eksaktia, niin että esimerkiksi nimet, yksityiskohdat ja viitteet ovat muuta aineistoa tarkempia. Dokumenttianalyysillä voidaan tarkkailla pitkiä ajanjaksoja, monia tapahtumia ja erilaisia tilanteita. (Boven, 2009.)

Dokumenttien analyysissä on tärkeää kerätä ja valikoida aineisto huolellisesti ja dokumentoida tutkimuksen eteneminen. Dokumenttianalyysi alkaa aineiston pintapuolisella analyysillä, jota seuraa tarkempi analyysi ja aineiston tulkinta. Tarkemmin näitä vaiheita voidaan kuvata seuraavasti:

1. **Dokumenttien etsintä ja hankinta.** Tulee pohtia sitä, minkälaisia dokumentteja on saatavilla ja mistä ne saadaan (Boven, 2009). Tässä tutkielmassa toteutettu dokumenttien etsintä ja hankinta on kuvattu osiossa *Tutkimuksen aineisto ja Analyysin toteuttaminen*.

2. **Dokumenttien käytettävyyden ja relevanttiuden arviointi.** Tarkastelunäkökulmina ovat mm. autenttisuus, uskottavuus, tarkkuus, edustavuus, kattavuus ja dokumenttien tuottajataho. Jos dokumenttina on aiempi tutkimus, pitää kiinnittää huomiota myös tutkimusasetelmaan, metodeihin ja teoreettiseen taustaan. (Bowen, 2009.) Dokumenttien käytettävyyttä ja relevanttiutta on pohdittu osioissa *Tutkimuksen aineisto* ja *Analyysin toteuttaminen* sekä *Aineiston kuvaus*.
3. **Dokumenttien analyysi.** Dokumenttien analyysi toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensin luodaan yleiskuva pinnallisella tarkastelulla ja tämän jälkeen tehdään yksityiskohtaisempi analyysi. Tämä prosessi on sukua sisällönanalyysille siinä, että tutkijan pitää pystyä erottamaan epäolennainen olennaisesta ja temaattiselle analyysille siinä, että aineistosta pitää löytää toistuvia rakenteita analyysin pohjaksi. (Bowen, 2009.) Dokumenttien analyysi on kuvattu osiossa *Analyysin toteuttaminen* ja analyysin tulokset osiossa *Löydökset*.

3.4. Tutkimuksen aineisto

Paasion (2014) edellä mainitussa lisensiaatintyössä tutkittava aineisto rajattiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin. Tämä on luonteva aineistoa rajaava valinta näyttöön perustuvan käytännön tutkimisessa, koska systemaattiset kirjallisuuskatsaukset nähdään yhtenä keskeisenä näyttöön perustuvan käytännön menetelmänä. Systemaattiset kirjallisuuskatsaukset rajaavat kuitenkin tehokkaasti tarkastelun näkökulmaa ja aineistoa tavalla, joka ei sovi tämän tutkielman tutkimusasetelmaan.

Koska tutkimusasetelmaa tai –menetelmiä ei haluta käyttää aineistoa rajaavana tekijänä, lähdetään tutkittavaa aineistoa rajaamaan sen julkaisukanavan avulla. Tässä rajauksessa hyödynnetään Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisutyypiluokitusta. Luokituksessa julkaisut jaetaan kahteen ryhmään. Yhtäältä ovat julkaisut, joiden tarkoitus on viedä tietä eteenpäin ja tuottaa uutta tietoa. Toisaalta ovat julkaisut, jotka ovat enemmän suuntautuneet tieteellisen tiedon levittämiseen ympäröivään yhteiskuntaan. Tieteellisiksi julkaisutyypiluokittelu määrittelee ensin mainittuun ryhmään kuuluvat julkaisut. Julkaisun tieteellisyyttä käytetään tässä tutkielmassa aineistoa rajaavana tekijänä.

Jotta julkaisu on tieteellinen, täytyy sen julkaisutyypiluokituksen mukaan täyttää neljä kriteeriä. Ensinnä sen tulee tuottaa uutta tietoa. Toiseksi sen täytyy olla muodossa joka antaa mahdollisuuden tutkimustulosten todentamiseen ja/tai niiden käyttöön uudessa tutkimuksessa. Kolmanneksi julkaisun pitää olla tutkimuksenalalle relevantilla kielellä kirjoitettu. Neljänneksi julkaisukanavassa täytyy olla arviointikäytäntö, jossa yksi tai useampi asiaa tunteva ulkopuolinen taho arvioi julkaistavan tekstin.

Pääosa nämä kriteerit täyttävistä suomalaisista sosiaalityön julkaisuista ovat väitöskirjoja ja tieteellisissä aikakauslehdissä julkaistuja artikkeleita. Tässä tutkielmassa rajaudutaan tarkastelemaan yhdessä kriteerit täyttävässä tieteellisessä aikakauslehdessä julkaistuja artikkeleita. Aineistona on *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*. Samanlaista rajausta käytti pro gradussaan sekä siihen pohjautuvassa artikkelissaan Meltti (2004; ks. myös Meltti, 2002) perustellen sen seuraavalla tavalla:

Päädyin Januksen käyttämiseen tutkimusaineistona, koska lehti on Suomen ainoa edelleen säännöllisesti ilmestyvä tiedeyhteisön itsensä julkaisema sosiaalityön tieteellinen aikakausjulkaisu.[...] Tieteellisten tekstien kaikkein autonomisimpaan alueeseen kuuluvat tiedeyhteisöjen itsensä kustantamat julkaisut, jolloin tiedeyhteisö voi itsenäisesti määritellä lehden julkaisupolitiikan ja toimituksellisen linjan.

Meltti (2002) pyrki jakamaan Januksen artikkelit sosiaalityön artikkeleihin ja muihin artikkeleihin. Tässä tutkielmassa ei tällaista rajausta tehdä, vaan katsotaan että kaikki lehdessä julkaistut tieteelliset artikkelit ovat potentiaalisia näyttöön perustuvan sosiaalityön lähteitä. Toisaalta tarkasteluun otetaan ainoastaan tieteelliset vertaisarvioidut artikkelit, joten aineistosta rajataan pois pääkirjoitukset, puheenvuorot ja kirja-arviot. Tässä tutkielmassa tarkastelujaksoksi valitaan vuodet 2000-2014 eli viidentoista vuoden jakso. Viidentoista vuoden tarkastelujakso antaa ajallista perspektiiviä aiheeseen, mutta tutkittavien artikkelin määrä pysyy vielä hallittavissa.

3.5. Analyysin toteuttaminen

Tutkielmaa lähdettiin rakentamaan niin, että ennen empiirisen osan toteuttamista tutustuttiin näyttöön perustuvan käytännön kirjallisuuteen ja rakennettiin tarkastelukehys empiirisen osan analyysia varten. Tämän tarkastelukehysten rajausten puitteissa hankittiin empiiristä analyysia varten aineisto, eli Janus-lehden vuosikerrat 2000-2014. Janus-lehden vuosikerrat löytyvät vuosien 2008-2012 osalta sähköisenä internetistä. Vuosien 2000-2007 ja 2013-2014 osalta aineisto löytyy paperiversiona Tampereen yliopiston kirjastosta.

Seuraavassa vaiheessa aineisto käytiin läpi, niin että jokaisesta tutkimusartikkelista kirjattiin ylös lähdeviitteen lisäksi tutkimusteema, aineiston keruu- ja analyysimenetelmä, analyysin yksikkö (tutkimuksen kohde), otanta, keskeiset löydökset, mahdolliset käytännön suositukset sekä erityishuomiot. Nämä tiedot kirjattiin taulukkomuotoon. Näin syntyi aineistoa 1530 taulukon solua. Tämän aineiston pohjalta luotiin seuraavassa osiossa esitetty yleiskuva aineistosta.

Aineiston tarkemmassa analyysissa hyödynnettiin *Luvussa 2* esiteltyä näyttöön perustuvan käytännön prosessimallia. Janus-lehden aineistoa tarkasteltiin tämän prosessin neljässä vaiheessa. Tavoitteena oli ymmärtää sitä, mitä syötteitä aineisto antaa prosessin eri vaiheisiin toisaalta tieteellisyyttä korostavasta näkökulmasta ja toisaalta tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta (ks. *Osio 2.4.*). Tarkastelunäkökulmasta riippuen aineistosta otettiin tarkempaan analyysiin relevantit artikkelit. Tämän tarkastelun pohjalta kirjoitettiin *Osio 3.7*, eli Löydökset.

3.6. Aineiston kuvaus

Janus-lehden verkkosivuilla (Janus, 2014) lehteä kuvataan seuraavalla tavalla:

Janus on Sosiaalipoliittisen yhdistyksen ja Sosiaalityön tutkimuksen seuran julkaisema neljästi vuodessa ilmestyvä tieteellinen aikakauslehti. Lehti tarjoaa ainutlaatuisen näköalapaikan kaikille sosiaalipoliitikasta ja sosiaalityöstä kiinnostuneille henkilöille, alan tutkijoille

ja asiantuntijoille, opettajille, päättäjille sekä laajemmin kaikille alasta kiinnostuneille kansalaisille.

Janus-aikakauslehdessä julkaistaan referee-menettelyn läpi käyneitä, tieteellisiä artikkeleita. Tieteellisten artikkeleiden lisäksi Janus-aikakauslehdessä julkaistaan puheenvuoroja sekä esitellään alan uusinta kirjallisuutta. Kaikki julkaistavat kirjoitukset valitaan tieteellisin perustein.

Janus –lehden toimituksesta kerrotaan (sähköposti 16.1.2015), että lehden levikki on noin 950 lehteä numeroa kohden. Lehti menee kaikille sosiaalipoliittisen yhdistyksen ja Sosiaalityön tutkimuksen seuran jäsenille. Nämä jäsenet ovat pääsääntöisesti yksittäisiä ihmisiä. Lisäksi lehteä tilataan oppilaitosten kirjastoihin, joihinkin kaupunginkirjastoihin sekä kunnallisiin ja valtiollisiin organisaatioihin kuten Kela, Suomen kuntaliitto ja Yleisradio sekä jotkin järjestöt. Lehteä tilaa yksittäisten henkilöiden lisäksi 120 organisaatiota.

Kirjoittajille suunnattujen ohjeiden mukaan artikkelien maksimipituus on 50 000 merkkiä. Lisäksi kirjoitukseen pitää liittää maksimissaan 1 100 merkkiä pitkät lyhennelmät suomeksi ja englanniksi. Tämän lisäksi annetaan jotain ohjeita kirjoitusten teknisistä ominaisuuksista, kuten lähdeviitteistä, tavutuksesta ja riviväleistä. Muuta ohjeistusta kirjoittajille ei anneta.

15 vuoden aikana Januksesta on ilmestynyt vuosittain 4 numeroa, joissa kussakin on ollut 2 -6 artikkelia. Aikavälillä ilmestyi yhteensä 173 artikkelia. Tästä aineistosta rajaamuuina kuin suomenkielisinä pois Saarelan (2004), Härtrullin ja Nygårdin (2014) sekä Hästbackan (2014) artikkelit. Nämä artikkelit on kirjoitettu ruotsiksi. Tarkasteltavia artikkeleita on näiden poislukemisen jälkeen 170.

Mitä on tutkittu? Jos tarkastellaan Janus-lehden artikkeleita teeman mukaan, voidaan aineisto jaotella kuuteen ryhmään. Ensimmäiselle ryhmälle on annettu nimeksi *yhteiskunta-analyysi*, ja se sisältää essee-tyyppisiä kirjoituksia, joissa pohditaan teemoja koko yhteiskunnan tasolla. Ryhmään on luokiteltu myös artikkeleita, joissa käsitellään kansainvälisiä teemoja, kuten Lagerspetzin (2000) artikkeli Viron tai Kan (2000) artikkeli

Kiinan sosiaalipoliittisista järjestelmistä. Paasio (2014) viittaa tämän tyyppisiin kirjoituksiin todetessaan sosiaalityön tutkimuskulttuurin perustuvan filosofointiin ja esseisiin.

Ajallisesti tarkasteltuna Janus-lehden vuosituhanen vaihteen numeroissa on hyvin paljon yhteiskunta-analyysiksi luokiteltuja artikkeleita. Esimerkkeinä voisi mainita Lehtosen ja Ahon (2000) artikkeli hyvinvointivaltiosta taloudellisten leikkausten aikakautena tai Berkingin (2001) artikkeli modernien yhteiskuntien moraalitaloudellisesta tarkastelusta. Vuosituhanen ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä alkoi ilmestyä artikkeleita myös Euroopan Unioniin liittyvistä teemoista (ks. esim. Sauli, & Simpura, 2005; Salin, 2007). Vuosikymmenen loppua kohti yhteiskunta-analyttisten artikkelien määrä on vähentynyt huomattavasti.

Toinen ryhmä on muodostettu artikkeleista, joissa osallistutaan tiedekeskusteluun tai käsitellään tieteellisiä tutkimusmenetelmiä. Tiedekeskustelusta esimerkkinä voidaan käyttää Erolan ja Räsäsen (2007) artikkelia sosiaalityön tutkimuksen kehityslinjoista (ks. myös Anttonen, 2005). Yksittäiset henkilöt ja heidän merkitys tutkimukselle ovat myös innoittaneet artikkelien kirjoittajia. Jokinen ja Juhila (2005) tutkivat Jorma Sipilän vaikutusta sosiaalityön tutkimukselle ja Mäntysaari ja Pösö (2005) esittelivät tutkija Reino Salon tuotantoa.

Tutkimusmenetelmiä käsitteleviä artikkeleita ovat esimerkiksi Ellosen (2006) tutkimusmonitasoanalyysistä tai Hämäläisen ja kumppaneiden (2014) artikkeli perheiden haastattelun erityispiirteistä. Yksi ehkä sosiaalityölle tyypillinen tutkimusteema olikin se, miten eettisesti haastavien ja toisaalta ihmisille kiusallisten asioiden tutkiminen tehdään ihmistä kunnioittaen ja niin, että asioista pystytään samaan oikea kuva (ks. esim. Hämäläinen, & al., 2014; Laitinen, & Uusitalo, 2007; Helavirta, 2007).

Tiedekeskustelua ja tutkimusmenetelmiä käsitteleviä artikkeleita löytyy Janus-lehdestä koko tarkastelujaksolta. Vuoden 2007 jälkeen aiheeseen liittyviä artikkeleita on kuitenkin julkaistu vain muutamia, eli tieteeseen ja tutkimusmenetelmiin kohdistunut keskustelu näyttää hieman hiipuneen. Toisaalta yleisempi tiedekeskustelu näytti olevan vilkkaampaa vuosituhanen alussa ja tieteellisten menetelmien käsittely puolestaan 2000-luvun puolivälin tienoilla. Yleisemmän tiedekeskustelun määrä alkoi vähetä samoihin aikoihin kun yhteiskunta-analyysit.

Sosiaalityön käytäntöä lähestytään artikkeleissa, jotka on luokiteltu ryhmään sosiaalityön ammatillisuus. Tämä ryhmä sisältää erilaista tutkimusta, jossa yhteisenä teemana on tutkimuksen linkittyminen sosiaalityöntekijän työhön. Yksi paljon tutkittu teema on työntekijöiden tapa nähdä asiakkaat ja heidän ongelmansa. Tästä tutkimuksesta esimerkkejä ovat Forsbergin (2001) tutkimus sosiaalityöntekijöiden käyttämisestä diskursseista, Kivipellon (2004) tutkimus työntekijöiden erilaisista orientaatioista sekä Aniksen (2006) artikkeli kehyksistä, joita työntekijät käyttävät maahanmuuttajien kanssa työskennellessään.

Kallio kumppaneineen (2011) ja Niemelä (2010) tutkivat sitä, miten käsitys asiakkaasta vaikuttaa työntekijän tekemiin päätöksiin. Eettisiä kysymyksiä pohtivat esimerkiksi Ylinen (2008) ja Sinkkonen ja Laulainen (2010). Tämän lisäksi aineistosta löytyy useita yksittäisiä sosiaalityöhön ammattina liittyviä tutkimusteemoja, joista ei kuitenkaan hahmotu useamman tutkijan mielenkiinnon kohteena olevia tutkimusteemoja. Sosiaalityön ammatillisuuteen liittyvät teemat ovat kiinnostaneet tutkijoita suhteellisen tasaisesti koko tarkastelujakson.

Yksi sosiaalityön ammatillisuuteen liittyvä teema, joka nousi tutkimuksen mielenkiinnon kohteeksi vasta tarkastelujakson loppupuolella, oli sosiaalityön toteuttaminen kunnallisella ja organisatorisella tasolla. Tästä aiheesta kirjoittavat esimerkiksi Juhila ja Günther (2014) ja Hasanen (2014). Tämä näkökulma sosiaalityöhön oli vielä yksittäisten artikkeleiden varassa, eikä sitä siksi ole käsitelty omana ryhmänään. Aihe näyttää tulleen tieteelliseen keskusteluun kuitenkin niin voimalla, että kymmenen vuoden päästä tarkastelussa olisi ehkä luotu jo oma ryhmä tälle tutkimusteemalle.

Lähes neljännes artikkeleista käsitteli aiheita, jotka on nimetty tässä *elämänprosesseiksi*. Näissä artikkeleissa käsitellään erilaisiin elämäntilanteisiin ja –vaiheisiin liittyviä teemoja ilman suoraa linkitystä sosiaalityöhön tai ongelmiin. Tässä tutkimuksessa on saatettu kuvata esimerkiksi maahanmuuttajien käynnistämää yritystoimintaa (Walhbeck, 2005), siirtymistä osa-aikaeläkkeelle (Nieminen, & Forma, 2005) tai turkulaisten onnellisuutta (Saarinen, & al., 2013). Nämä teemat eivät suoranaisesti linkity sosiaalityöhön, vaan kuvaavat ihmisten arkista elämää.

Kaksi ihmisten arkista elämää kuvaavaa teemaa nousee muita tutkitummiksi. Ensinnäkin erilaiset työmarkkina-asetat ovat kiinnostaneet monia tutkijoita vuosien varrella (ks. esim. Komonen, 2002; Airio, & Niemelä, 2004; Airio, 2006; Hakovirta, & Rantalaiho, 2011). Toinen paljon tutkittu teema on ollut perheiden sisäisen kotitöiden ja lastenhoidon järjestäminen ja jakaminen (Anttila, & al., 2002; Repo, 2007; Pylkkänen, 2007; Kauko, 2012). Muita kiinnostavia elämänvaiheita ovat olleet nuoruus (Komonen, 2002; Kojo, 2012), vanhuus (Palkeinen, 2007) ja maahanmuuton jälkeinen aika (Wahlbeck, 2005; Könönen, 2011; Turtiainen, 2009).

Tutkitut elämäntilanteet ovat arkijärjellä ajatellen sellaisia, että ne voivat muodostua sosiaalityön kannalta relevanteiksi ongelmiksi yksilötasolla. Esimerkiksi huono asema työmarkkinoilla (Airio-Niemelä, 2004) tai ristiriidat perheen sisäisessä työjaossa (Raijas, & Sailio, 2012) voivat johtaa sosiaalityön asiakkuuteen. Varsinaiseksi ongelmien tutkimiseksi näitä artikkeleita ei kuitenkaan tässä lasketa, koska painopiste on enemmän elämäntilanteissa kuin ongelmissa. Elämänprosesseja on tutkittu eniten 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin kieppeillä, mutta myös ennen tätä ja tämän jälkeen.

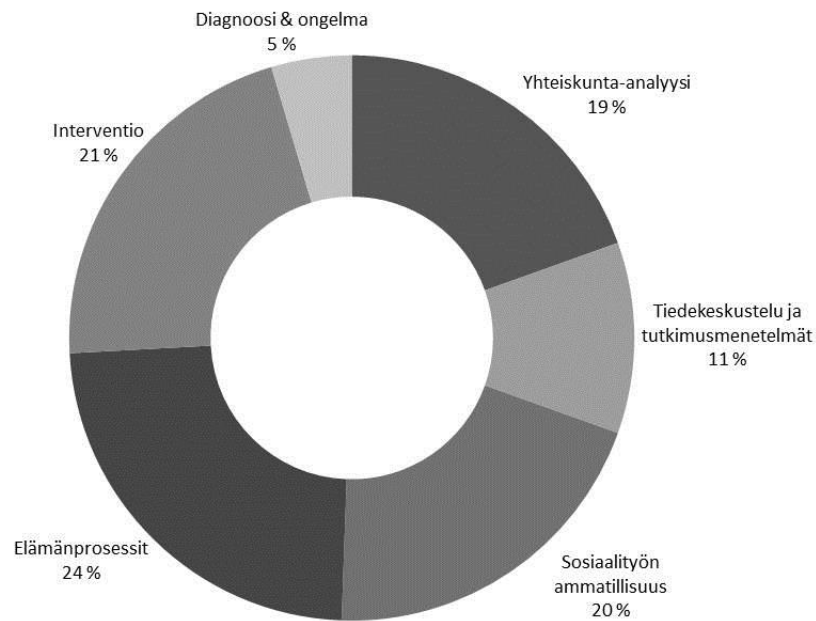
Vain 5% artikkeleista käsitteli asiakkaan ongelmiksi luokiteltavia teemoja. Käsiteltyjä teemoja olivat muun muassa mielenterveysongelmat (Raitakari, & al. 2011; Rommakkaniemi, 2010), perheen sisäinen väkivalta (Hautanen, 2002; Hiitola, 2011; Hentilä, & al., 2010; Keskinen, 2014) ja peliongelma (Hirschovits-Gertz, & al., 2012). Näissä tutkimuksissa ei kuvailtu itse ongelmaa, vaan keskiössä oli sen hahmottaminen miten ihmiset kokevat ongelmat ja miten ongelmat syntyvät. Ongelmia käsittelevä tutkimus on lisääntynyt tarkastelukauden loppua kohti. Vuosituhannen alussa ongelmia käsitteleviä artikkeleita oli hyvin vähän.

Ongelmia enemmän oli interventioihin liittyvää tutkimusta. Viidennes artikkeleista saatettiin luokitella interventioita käsitteleviksi. Janus-lehden interventioihin liittyvä tutkimus voidaan jakaa kolmeen osaan sen mukaan minkälaisia interventioita on tutkittu.

1. Palveluinterventiot: vakiintuneet palvelumallit, esimerkiksi huume kuntoutus, vertaisryhmät tai lastenkotiin sijoittaminen (ks. esim. Santala, 2008; Pärttö, & al., 2009; Harsu, & al., 2010; Laine, 2008).

2. Projekti-interventiot: kokeiluluontoiset projektit, jotka on kohdistettu esimerkiksi työllisyyteen tai asunnottomuuteen (Kokko, 2013; Haahtela, 2013)
3. Taloudelliset tuet: esimerkiksi toimeentulotuki tai työeläkejärjestelmä (ks. esim. Jääskeläinen, 2000; Virjo, 2000; Haataja, 2004).
4. ”Oma-apuinterventiot” ja niiden tukeminen: esimerkiksi vertaisauttaminen verkossa, yhteistoiminta tai omaishoiva (ks. esim. Valkendorff, 2008; Vanhanen, 2011; Leino, & Peltomaa, 2009; Sointu, 2011; Zehner, 2008).

Janus lehden aineistossa interventioita koskevasta tutkimuksesta merkittävä osa kuvaillee interventiota tai tutkii interventioita kokemusten kautta (ks. esim. Itäpuisto, 2012; Vanhanen, 2011). Kuudessa tutkimuksessa lähestyttiin interventiota vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta. Intervention vaikuttavuuteen liittyvä tutkimus keskittyi erityisesti hankkeisiin ja projekteihin (ks. esim. Sulkunen, 2003; Kokko, 2013; Haahtela, 2013; Lehtinen, 2009), huume kuntoutukseen (Santala, 2008; Pärttö, & al. 2009) ja vertaisauttamiseen (ks. esim. Harsu, & al. 2010; Valkendorff, 2008). Interventioita käsitteleviä tutkimuksia on ollut Janus-lehdessä suhteellisen tasaisesti koko tarkastelujaksolla. *Kuva 3* esittää eri teemojen jakauman tutkissa aineistossa.

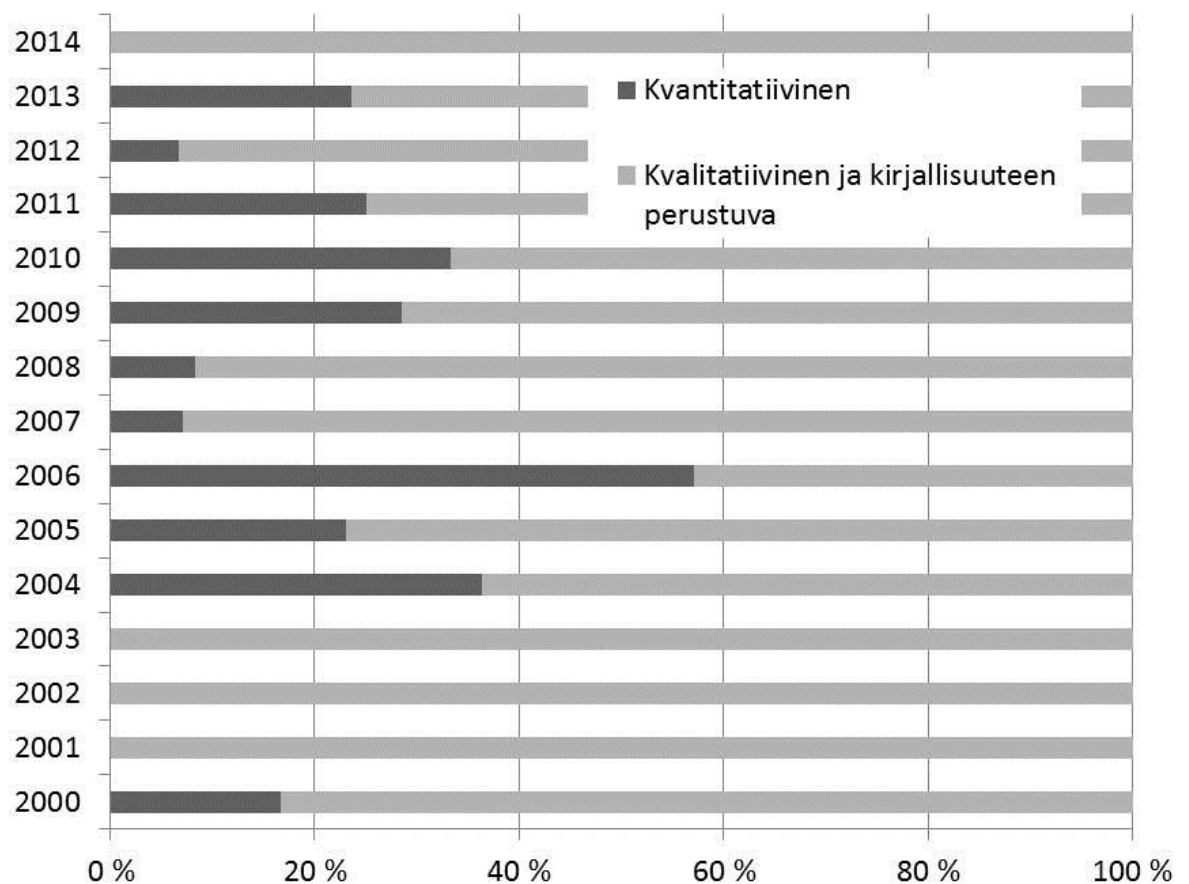
Kuva 3: Eri teemat Janus-lehdessä 2000-2014.

Miten on tutkittu? Aineisto jakautuu selvästi ennen vuotta 2006 ja sen jälkeen kirjoitettuihin artikkeleihin. Ennen vuotta 2006 artikkeleissa kerrottiin useimmiten aineiston hankintamenetelmästä edes jotain, mutta aineiston analyysimenetelmistä kerrottiin vain satunnaisesti. Vuoden 2006 jälkeen aineiston analyysimenetelmää on käsitelty huomattavasti systemaattisemmin. Aineistossa on myös useita artikkeleita, jotka perustuvat esimerkiksi kirjoittajan väitöskirjaan (ks. esim. Törrönen, 2000). Näissä artikkeleissa viitataan tutkimuksen menetelmällisiin valintoihin hyvin yleisellä tasolla, ja ilmeisesti odotetaan kiinnostuneen lukijan perehtyvän tarkemmin asiaan itse väitöskirjasta.

Vuoteen 2004 asti oli tavallista, että artikkelin pohjalla ei ollut minkäänlaista empiiristä aineistoa, vaan teksti oli pitkälti kirjoittajan ja kirjallisuuden vuoropuhelua. Vuodesta 2004 alkaen artikkeleissa käytettiin pääsääntöisesti jotain empiiristä aineistoa artikkelin pohjalla. Kun ennen vuotta 2004 tämän tyyppiset artikkelit olivat selvästi esseetyyppejä, oli vuoden 2004 jälkeisissä artikkeleissa vaikeampi tehdä eroa esseen ja kirjallisuuskatsauksen välille.

Janus lehden tutkimusartikkelit vuosina 2000-2014 jakautuvat selvästi kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin artikkeleihin. Pääpaino on artikkeleissa, jota on toteutettu kvalitatiivisessa asetelmassa. Kvantitatiivisia tutkimuksia on vain noin 20% artikkeleista. Tutkimusta, jossa olisi hyödynnetty sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä on harvassa. Mielenkiintoisen poikkeuksen tekee Saarnion ja Mäntysaaren (2000) artikkeli, jossa kvalitatiivisin menetelmin hankittua aineistoa analysoidaan kvantitatiivisilla tutkimusmenetelmillä.

Kuvassa 4 on kvantitatiiviseksi määritelty kaikki ne artikkelit, joissa aineisto on hankittu tilastoista tai kyselymenetelmällä ja analysoitu kvantitatiivisilla menetelmillä. Kvalitatiivisiksi artikkeleiksi on luokiteltu laadullisen aineiston keruuseen ja analyysiin perustuvat artikkelit sekä kirjallisuuteen perustuva tutkimus ja esseet.

Kuva 4: Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus Januksessa 2000-2014.

Kvantitatiivinen aineisto hankittiin Janus-lehden artikkeleiden tutkimuksiin pääosin kyselistä tutkimusta varten suoritetuilla kyselyillä (ks. esim. Rantala, 2004; Sinkkonen, & Laulainen, 2010; Niemelä, 2010). Joissain tutkimuksissa käytettiin muuhun tarkoitukseen kerättyä kysely- ja tilastoaineistoa esimerkiksi Tilastokeskuksen aineistoja tai EU:n kysely- ja tilastoaineistoja (ks. esim. Jolkkonen, & Koistinen, 2006; Niemelä, 2005; Saarinen, 2006). Kyselytutkimuksen keräämiseen oli käytetty paperisia kyselylomakkeita, sähköisiä kyselyitä sekä puhelin- ja käyntihaastatteluita. Kyselyiden määrä on tarkasteltavalla ajanjaksolla pysynyt vakaana.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tiedonkeruumenetelmien kirjo oli hieman laajempi. Lähes puolet artikkeleista oli kirjoitettu jo olemassa olevan kirjallisen aineiston pohjalta. Nämä voidaan jakaa jo mainittuihin yhteiskunnallisiin esseisiin, kirjallisuuskatsauksiin ja dokumenttianalyyseihin. Kuten yllä jo todettiin, esseen tyyppisiä artikkeleita kirjoitettiin paljon vuosituhaten alussa, minkä jälkeen ne vähenivät huomattavasti. Toisaalta aineistossa ensimmäinen dokumenttien analysointiin perustuva tutkimus on vuodelta 2004 (Meltti, 2004), minkä jälkeen dokumenttien analysointiin perustuva artikkelit lisääntyivät tasaisesti. Kirjallisuuskatsauksia on tehty koko tarkastelujakson ajan suhteellisen tasaisesti.

Uutta aineistoa oli hankittu kaikista eniten haastattelemalla. Pääosin haastattelut olivat yksilöhaastatteluita, mutta myös ryhmähaastattelut olivat tyypillisiä. Usein ryhmähaastatteluita käytettiin tukemaan muita tiedonkeruumenetelmiä (ks. esim. Kilpeläinen, 2012; Kuusinen-James, & Seppänen, 2013). Lisäksi usein käytettyjä laadullisia tiedonkeruun menetelmiä olivat havainnointi (ks. esim. Hurtig, & Laitinen, 2000; Järnström, 2011) ja kohderyhmältä tutkimusta varten pyydetyt kirjoitukset (ks. esim. Silvasti, 2000; Tapio, 2001; Heimo, & Nätkin, 2011). Yksittäisiä tiedonkeruun menetelmiä olivat videointi (Eskonen, 2001), päiväkirjan pito (Haahtela, 2013) tai nettikeskustelujen analyysi (Raijas, & Sailio, 2012; Valkendorf, 2008).

Valtaosassa tutkimuksista on tiedonhankinnassa käytetty yhtä menetelmää. Tutkimuksessa, jossa on käytetty useampia tiedonkeruun menetelmiä, on tyypillisesti tehty yksilöhaastatteluita ja täydennetty näitä esimerkiksi kirjoituspyynnöillä (ks. esim. Silvasti, 2000), ryhmähaastatteluilla (Vuolteenaho, 2002; Laine, 2006; Kilpeläinen, 2012), ha-

vainnoinneilla (Hurtig, & Laitinen, 2006), dokumenttianalyysillä (Saario, & Hämäläinen, 2007; Oksanen, & al. 2011; Lehtinen, 2009) tai kyselyllä (Ylinen, 2008). Enimmäkseen aineiston keruumenetelmiä oli kolme (ks. esim. Hurtig, & Laitinen, 2006; Kuusinen-James, & Seppänen, 2014). Kuusinen-James ja Seppänen (2014) käyttävät useita menetelmiä julkilausutusti triangulaation synnyttämiseksi.

Aineiston keruuprosessi ja –menetelmät on kuvattu läpi tarkastelujakson vaihtelevalla tarkkuudella, mutta suhteellisen säännönmukaisesti. Lisäksi käytetyt käsitteet ovat vakiintuneita ja suhteellisen yhtenäisiä, niin että aineiston arviointi tiedon keruun näkökulmasta on helppoa. Aineiston analyysimenetelmien kohdalla tilanne on paljon vakiintumattomampi. Merkittävässä osassa Janus lehden artikkeleita vuosina 2000-2014 ei tiedon analyysimenetelmää ole kuvattu ollenkaan. Esimerkiksi vuonna 2000 ilmestyneistä 13 artikkelista vain kahdessa on jollain tavalla kuvattu aineiston analyysimenetelmä. Vuoden 2005 tienoilla tapahtui käänne ja siitä lähtien yhä useammassa artikkelissa on kuvattu aineiston analyysimenetelmät. Vuonna 2006 vain 5 artikkelia oli ilman selvää kuvausta aineistokäsittelystä.

Tilastollista analyysia oli tehty kysely- ja tilastoaineistoista. Tällainen analyysi oli yksinkertaisimmillaan kuitattu toteamalla, että aineisto on käsitelty tilastollisilla analyysimenetelmillä (ks. esim. Sinkkonen, & Laulainen, 2010; Lepistö, & Paavilainen, 2011). Useassa artikkelissa aineistoa oli analysoitu tilastollisilla perusmenetelmillä, kuten rishtiintaulukoinnit, keskiarvot ja frekvenssit (ks. esim. Rantala, 2004; Saarinen, 2006; Virtanen, 2006; Hakovirta). Aineistossa mainittuja muita analyysimenetelmiä olivat esimerkiksi regressioanalyysi (Jääskeläinen, 2000; Turunen, 2009; Broberg, & Hakovirta, 2005; Hiitola, 2011; Isola, 2012; Kauko, 2012) ja monimuuttujamallit (Saarinen, & al. 2013).

Laadullisia aineiston analyysimenetelmistä eniten käytettyjä olivat diskurssianalyysi (ks.. esim. Vuoteenaho, 2002; Palola, 2006; Virkki, & Lehtokangas, 2014) ja sisällönanalyysi (ks. esim. Zehner, 2008; Järnström, 2011; Itäpuisto, 2012). Muista käytetyistä menetelmistä voidaan mainita esimerkkeinä teemoittelu ja tyypittely (Nieminen, & Forma, 2005; Nätkin, 2007), kehysanalyysi (Reijonen, 2006; Anis, 2006) ja narratiivinen analyysi (Kohtamäki, & Palomäki, 2010; Turtiainen, 2009).

Menetelmien kirjosta kertoo se, että esimerkiksi sisällönanalyysistä käytetään useita eri versioita. Näitä menetelmiä ovat laadullinen sisällönanalyysi (Hägman-Laitila, & Rekola, 2012; Närhi, & al. 2014), teorialähtöinen sisällönanalyysi (Valkendorff, 2008), teoriasidonnainen sisällönanalyysi (Valkendorff, 2008) ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi (Määttä, 2000; Lähteinen, & Tuohino, 2013). Haastavaksi menetelmien arvioinnin tekee se, että lukijalle jää usein epäselväksi miten sisällönanalyysin eri versiot poikkeavat toisistaan.

Ketä on tutkittu? Janus-lehden artikkeleita voi tarkastella vielä siitä näkökulmasta, kenen ääni tulee esille eli keneltä aineisto on hankittu. Kuten jo todettu, merkittävä osa artikkeleista perustuu olemassa olevaan kirjallisuuteen, eikä empiiristä aineistoa ole. Tässä tarkasteluun on otettu ne artikkelit, joissa on empiiristä aineistoa. Käytetyn empirian lähteen mukainen jakauma on esitetty *Kuviossa 5*.

Tarkastelu tästä näkökulmasta paljastaa sen, että aineiston lähteenä ovat hyvin usein sosiaalialan työntekijät. Jopa 38 % tutkituista artikkeleista käytti empiirisen aineiston lähteenä työntekijöitä. Monissa artikkeleissa mielenkiinnon kohteena olivat sosiaalityöntekijät ja heidän suhtautuminen asiakkaisiin (ks. esim. Forsberg, 2001; Rantala 2004; Kallio, & al. 2011) tai ammatillisuuten (ks. esim. Ylinen, 2008; Hämäläinen, 2007; Rostila, & al., 2011). Tutkimuksessa saatettiin lisäksi hankkia aineistoa esimerkiksi etuuskäsittelijöiltä (Niemelä, 2010), perhetyöntekijöiltä (Anis, 2006) tai diakoniatyöntekijöiltä (Laine, 2008; Juntunen, 2009). Myös työelämään tulossa olevia sosiaalialan opiskelijoita käytettiin aineiston lähteenä (Hägman-Laitila, & Rekola, 2012; Salonen, 2013).

Toiseksi eniten aineistoa oli kerätty suomalaisista perheistä. Tähän ryhmään on luokiteltu ne tutkimukset, joissa aineisto on hankittu vanhemmilta eli isiltä ja äideiltä sekä lapsilta ja nuorilta. Kahdeksassa tutkimuksessa aineistoa oli kerätty vanhemmilta, näistä neljässä nimenomaan äideiltä. Vaikka esimerkiksi Hautasen (2002) artikkeli käsitteli isyyttä, tutkimusta jossa nimenomaan isät olisivat tiedonlähteenä ei aineistossa ollut aineistakaan. Ainut pienempiin lapsiin keskittynyt tutkimus oli Eskosen (2001) videoinnilla kerätty tutkimus perheväkivaltaa kokeneista lapsista. Kouluikäisiä tutkivat esimerkiksi Helavirta (20007), Lepistö ja Paavilainen (2011) ja Kauko (2012).

Nuoriin kohdistuvasta tutkimuksesta ei aina tiedä onko kyseisessä tutkimuksessa tutkittu vielä kotoa asuvia nuoria osana heidän lapsuudenperhettään vai jo itsenäistyneitä nuoria aikuisia (Kojo, 2012; Raitakari, & al. 2011; Kallunki, 2013; Airio, & Niemelä, 2004; Virtanen, 2006). Jo itsenäistyneitä nuoria tutkittaessa voisi mielekäs luokittelu olla yhdistää artikkelit, joissa aineistona ovat nuoret aikuiset ja opiskelija-aineistoon perustuvat artikkelit (ks. esim. Salonen, 2013). Mielenkiintoinen ero näissä ryhmissä on kuitenkin se, että *nuoria aikuisia* aineistonaan käyttävä tutkimus on keskittynyt nuorien ongelmiin ja riskikäyttäytymiseen. Opiskelijoita aineistona käytettäessä tutkimuskysymykset eivät ole niin voimakkaan ongelmakeskeisiä.

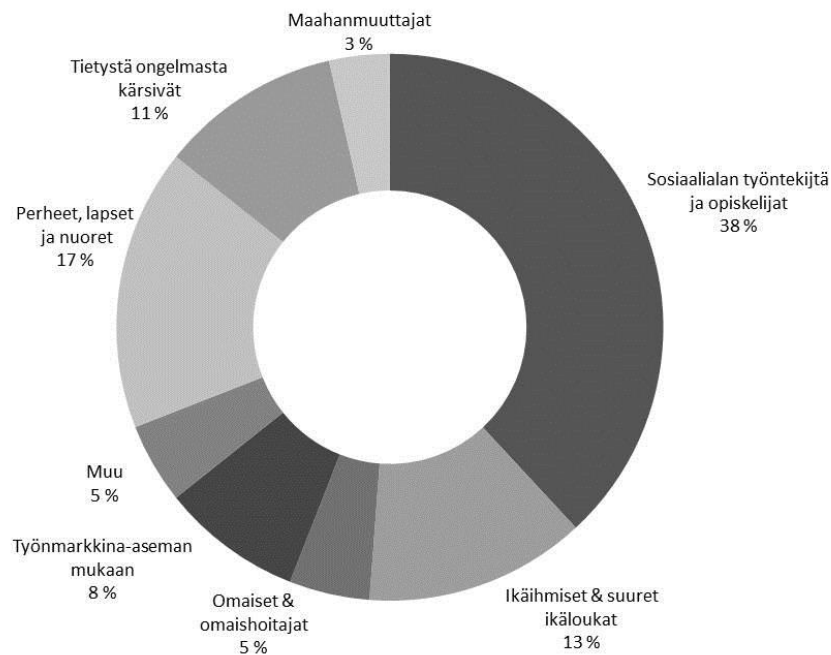
Ikääntyneitä ihmisiä on käytetty suhteellisen paljon tiedon lähteinä Janus-lehden artikkeleissa. Oman ryhmänsä muodostaa varsinaista vanhusikää lähestyvät suuret ikäluokat, jotka ovat aineistona Tanskasen ja Danielsbackan (2009) Härmäläisen ja Tanskasen (2010) ja Kokon (2013) tutkimuksissa. Varsinaista vanhusväestöä tutkivat esimerkiksi Kohtamäki ja Palomäki (2010) kuvilla tuetun haastattelun avulla ja Kuusinen-James ja Seppänen (2013) haastattellessaan vanhuksia palveluseteleiden tuomasta valinnanvapaudesta. Vanhuuteen mahdollisesti liittyvä hoivan tarve (vanhusten näkökulmasta ks. esim. Zehner, 2008) linkittää vanhuuden sosiaalityöhön (Leinonen, 2001), asumis- ja palveluratkaisuihin (ks. esim. Leinonen, 2001; Palkeinen, 2007) ja myös omaisiin ja omaishoivaan (ks. esim. Tapio, 2001; Sointu, 2011; Vasara, 2014).

Aineiston lähteenä oli käytetty ihmisiä, jotka kärsivät jostain tietystä *ongelmasta*, kuten päihdeongelmaiset (Törmä, 2007; Santala, 2008; Pärttö, & al., 2009), peliongelmaiset (Itäpuisto, 2012), mielenterveysongelmaiset (Harsu, & al., 2010; Raitakari, & al. 2011), masentuneet (Rommakkaniemi, 2012), köyhät (Määttä, 2010) tai syömishäiriöiset (Valkeendorff, & al. 2008). Päihdeongelmaisia tutkineita artikkeleita oli useampia, mutta muilta osin eri ongelmista kärsiviä ryhmiä oli käytetty aineiston lähteinä vain yksittäisissä artikkeleissa.

Työttömät voitaisiin laskea myös tähän ryhmään, mutta kaksi työttömiä aineistona käyttänyttä artikkelia (Vuolteenaho, 2002; Virtanen, 2006) on luokiteltu tässä tutkimukseen, joissa aineiston hankinta on tehty työmarkkina-aseman pohjalta. Työttömiä aineistona käyttävän tutkimuksen lisäksi aineistossa oli artikkeleita, jossa aineistona olivat palkan-

saajat ja työntekijät (Anttila, & al. 2007; Turunen, 2009; Viitasalo, 2013; Ojala, 2013). Toisaalta erityisissä työmarkkina-asemissa olevat ihmisryhmät kiinnostivat tutkijoita. Aineistoa kerättiin osa-aikaeläkeläisiltä (Nieminen, & Forma, 2005) tai perhevapailta työmarkkinoille palaavilta (Heimo, & Nätkin, 2007).

Lopuksi aineistossa oli muutamia artikkeleita, joiden aineistona olivat maahanmuuttajat. Wahlbeck (2005) haastatteli yritystoimintaa käynnistäneitä maahanmuuttajia, Keskisen (2014) haastatteluissa mielenkiinnon kohteena oli väkivallan kulttuurinen kokeminen ja Turtiaisen niin ikään haastatteluihin perustuva aineisto pohti maahanmuuttajien suhtautumista viranomaisiin. Muutamia artikkeleita luokiteltiin tässä yhteydessä luokkaan *muu*. Luokkaan *muu* luokiteltiin esimerkiksi Saarisen ja kumppaneiden (2013) artikkeli, jossa aineistona olivat turkulaiset. Käytettyä luokittelua mukaillen *Kuvio 6* esittää kuinka empiirisen aineiston lähteet jakautuvat aineistossa.

Kuva 6: Empiirisen aineiston lähde

3.7. Tutkimuksen rooli näyttöön perustuvan käytännön eri vaiheissa

Vaihe 1: Kysymyksen muotoilu

Tieteellisyyttä korostava näyttöön perustuva käytäntö kaipaa kysymyksen muotoilun avuksi tietoa ongelmasta ja sen diagnosoinnista, erilaisista toimintavaihtoehtoista (=interventio) ja toimintavaihtoehtojen vaikutuksista. Tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa huomioi sen, että eri toimijoiden käsitykset ongelmasta ja ratkaisuvaihtoehtoista voivat poiketa toisistaan. Eri toimijoiden käsitysten ymmärtäminen onkin tärkeää kysymystä muotoiltaessa. Toisaalta tiedostetaan, että kysymyksenmuotoilu ei ole arvovapaa ja neutraali prosessi, vaan kysymykseen vaikuttavat yhteiskunnalliset ja poliittiset tekijät sekä osapuolten henkilökohtaiset näkemykset, arvot ja preferenssit. Lopuksi tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa kiinnittää yksilön ongelmien lisäksi huomiota myös ryhmien ongelmiin ja rakenteellisiin ongelmiin

Janus-lehden artikkelit eivät tarjoa paljoa apua sosiaalityöntekijälle, kun tämä yrittää tunnistaa asiakkaan ongelmaa. Artikkeleissa ei kuvata sitä, miten ongelman tunnistaa tai miten riskiryhmään kuuluvat voidaan erottaa asiakaskunnasta. Artikkeleissa ei myöskään pyritä hahmottamaan ongelmien laajuutta, eli sitä kuinka yleisestä ongelmasta on kyse. Perheväkivaltaa esimerkkinä käyttäen voidaan muilta aloilta, esimerkiksi hoitotieteistä tai poliisihallinnosta löytyy julkaisuja, joissa tavoitteena on auttaa tunnistamaan ongelmissa olevat asiakkaat tai riskiryhmään kuuluvat ihmiset. Tämän tyyppistä keskustelua ei Janus-lehdestä löydy ollenkaan.

Janus lehden artikkeleissa pureuduttiin ongelmien kuvailemisen sijasta usein ongelmien syiden ymmärtämiseen. Esimerkiksi Raijas ja Sailio (2012) selittivät arjen ristiriitoja pikkulapsiperheissä vanhempien roolien muuttumisella lasten tulon myötä. Muita esimerkkejä ongelmien syitä ymmärtämään pyrkivästä tutkimuksesta Janus lehdessä ovat Raitakaran ja kumppaneiden (2011) tutkimus nuorten mielenterveysongelmien syistä, Oksasen, Nurmen ja Räsäsen (2011) tutkimus koulusurmien syistä, Hentilän ja kumppaneiden (2010) tutkimus syistä jotka johtavat lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan tai Penosen ja Koski-Jänneksen (2010) tutkimus päihderiippuvuuden syistä.

Huomionarvoista näissä tutkimuksissa on se, että tutkimus tehdään aina jonkin tahon näkökulmasta. Raijas ja Sailio (2012) analysoivat pienten lapsiperheiden vanhempien käymää nettikeskustelua ja Raitakari kumppaneineen (2011) haastattelivat mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria. Tässä tutkimuksessa siis ”ongelman” kohde itse määrittää ”ongelman” syyt. Toisaalta esimerkiksi Pennonen ja Koski-Jännes tutkivat sosiaalityöntekijöiden käsitystä päihderiippuvuuden syistä ja Kallio kumppaneineen (2011) sekä Niemelä (2010) sosiaalityöntekijöiden käsityksiä köyhyyden syistä. Tässä tutkimuksessa tiedostetaan se, että ongelmat eivät ole objektiivisia, vaan voivat näyttäytyä eri osapuolille eri tavalla (ks. myös Kojo, 2012; Keskinen, 2014). ’

Kysymyksen muotoilussa tarvitaan tutkimusta erilaisista vaihtoehtoisista interventioista. Vaikka interventioita oli lukumääräisesti tutkittu useissa artikkeleissa, ei tämä tutkimus tuottanut paljoa apua tieteellisyyttä korostavan näyttöön perustuvan käytännön näkökulmasta. Janus-lehden artikkeleissa ei ole pyritty kuvaamaan erilaisia interventioita eikä interventioita vertailevaa tutkimusta ollut aineistossa. Lisäksi artikkeleissa tutkimusmenetelmät ja –asetelmat vaihtelivat niin paljon, että eri artikkeleissa esitellyn tutkimuksen pohjalta ei ole mahdollista vertailla interventioita. Interventioiden tutkimisessa käytetyt menetelmät eivät nousseet korkealle näyttöjen hierarkiassa.

Lisäksi aineisto oli pääosin asiakkaiden haastatteluista, joiden pohjalta pystyttiin luomaan ymmärrys siitä, miten asiakkaat kokivat intervention vaikuttavuuden. Yhdessäkään artikkelissa ei tutkittu interventioiden vaikuttavuutta esimerkiksi fysiologisilla mitauksilla tai taloudellisilla indikaattoreilla. Yhdessäkään artikkelissa ei yhdistetty haastatteleamalla saatua kokemuksellista tietoa objektiivisiin vaikuttavuustietoihin. Esimerkiksi Pärttö kumppaneineen (2009) tutki huume kuntoutuksen vaikuttavuutta ja asiakkaiden kertomaan nojaten he totesivat lähes jokaisen huume kuntoutuksen läpikäyneen kuntoutuneen. Pohdittavaksi jää, olisiko muilla tutkimusmenetelmillä tai muilta asianosaisilta kysyttäessä tulos ollut sama.

Interventioita oli tutkittu tutkimalla yhtä yksittäistä ”interventiotapahtumaa”, eli esimerkiksi yhtä kuntoutuksen läpikäynyttä ryhmää. Artikkeleissa ei ollut aineistona useissa ryhmissä eri ajanhetkinä kerättyä materiaalia. Lisäksi interventioiden tutkimus on Ja-

nus-lehden artikkeleissa tehty tietyllä hetkellä, eikä pitkittäistutkimuksina. Tästä syystä ei ole mahdollista saada tietoa interventioiden vaikutuksista pitkällä aikavälillä.

Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta interventioita käsittelevässä tutkimuksessa nousee esiin asiakkaiden arvot ja asenteet, jotka vaikuttavat interventioiden hyväksyttävyyteen ja käyttöön. Esimerkiksi Virjo (2000) totesi, että ihmiset pyrkivät tulemaan toimeen mahdollisimman pitkää omillaan, ennen kuin hakevat toimeentulotukea (ks. myös Jääskeläinen, 2000). Toisaalta tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös siihen, että interventio ei aina ole samanlainen, vaan se voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Esimerkiksi huumekuntoutujien laituskuntoutusjaksoja voidaan toteuttaa hyvin eri sisältöisinä. Tästä näkökulmasta esimerkiksi Santala (2008) totesi, että ilman tiukkoja sääntöjä toteutettu laituskuntoutusjakso toimii huumekuntoutuksessa yhtä hyvin tai paremmin kuin tiukasti säännöillä kontrolloitu kuntoutus. Törrönen (2000) puolestaan pohti sitä, minkälainen laitos on asiakkaalle mahdollisimman kodinomainen.

Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta interventioita käsittelevä tutkimus nosti esille sen, että samoin kun ongelmien määrittelyyn myös interventioiden arviointiin vaikuttavat asiakkaiden arvot ja preferenssit. Tutkimuksessa nousi esille myös se, ettei välttämättä ole jaettua ja yhteismitallista käsitystä siitä, miten interventio on toiminut ja mikä interventio on mahdollinen. Edelleen aineiston pohjalta voi todeta, että sosiaalityön tutkimuksessa ongelma ja ratkaisuvaihtoehdot kietoutuvat usein toisiinsa, niin että niitä voi olla vaikea erottaa toisistaan muuten kuin keinotekoisesti.

Hyvänä esimerkkinä ongelman määrittelyn ja ratkaisuvaihtoehtojen linkittymisestä on Kallion ja kumppaneiden (2011) sekä Niemelän (2010) tutkimukset. Näissä tutkimuksissa löydöksenä on, että se mihin ryhmään (esim. maahanmuuttaja, ikääntynyt, opiskelija) ihminen kuuluu, vaikuttaa siihen miten sosiaalityöntekijä hahmottaa asiakkaan ongelman ja sen syyt. Se puolestaan, miten sosiaalityöntekijä hahmottaa ongelman syyt, vaikuttaa sopiviksi katsottuihin ratkaisuvaihtoehtoihin. Näyttöön perustuvan käytännön logiikkaa noudattaen asiakkaan ongelman lisäksi tämän tausta vaikuttaa siis siihen, mitä interventioita lähdetään tutkimaan tarkemmin. Tämä havainto tukee ajatusta siitä, että erilaiset kontekstitekijät vaikuttavat sekä ongelman määrittelyyn että ratkaisuvaihtoehtoihin.

Tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa näyttöön perustuvasta käytännöstä korostaa yksilön ongelmien lisäksi myös yhteisöjen ongelmia ja rakenteellisia ongelmia. Janus lehden artikkeleissa interventioita käsitellään myös yhteisötasolla. Heiskanen kumppaneineen (2009) tutki miten yhteistoiminnalla päästään kestävämpiin toimintatapoihin ja Leino ja Peltomaa (2009) sitä, miten yhteisöllinen toiminta edesauttoi järvi-veden puhdistumista Kangasalalla. Lopuksi Juntunen (2009) tutki sitä miten diakoniatyössä tuetaan valtautumista ja huomasi että diakoniatyössä yksi toimiva työote on rakenteellinen sosiaalityö.

Janus lehdessä on julkaistuissa artikkeleissa nähdään myös ongelmien sosiaaliset yhteydet. Esimerkiksi Rommakkaniemi (2010) tutkii masennuksen sosiaalista ulottuvuutta ja Raitakarin ja kumppaneiden artikkelissa (2011) tarkastellaan sitä, kuinka muut rakentavat ja ylläpitävät nuoren mielenterveysongelmaa vaikka nuoret itse ottavat vastuun yksin itselleen. Pösön (2010) artikkelissa käsitellään sitä, miten yksilön omasta ongelmasta tulee yhteiskunnan ongelma, kun lapsi ja perhe asioivat lastensuojelussa. Kolmantena esimerkkinä voidaan mainita Virjon tutkimus vuodelta 2000, jossa hän tuo esiin sen, kuinka toimeentulotuen negatiivinen mielikuva synnyttää tuen vajaakäyttöä.

Vaihe 2: Tiedon hakeminen

Tieteellisyyttä korostavassa lähestymistavassa tavoitteena on hakea päätöksenteon tueksi tämän hetken paras saatavilla oleva tieteellinen tieto. Koska tietoa on hyvin paljon eikä se ole tasalaatuista, on etsitty erilaisia tapoja puristaa tämä tieteellinen tieto sellaiseen muotoon, että sitä voidaan käytännön päätöksentekotilanteissa oikeasti käyttää. Tästä näkökulmasta tietoa on pyritty keräämään systemaattisiksi kirjallisuuskatsauksiksi ja käytännön ohjeistuksiksi. Tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa haastaa tätä ajattelua esittämällä, että tieto on aikaan ja paikkaan sidottua, eikä siksi välttämättä sovellettavissa sellaisenaan päätöksenteossa.

Tieteellisyyttä korostavasta näkökulmasta näyttöön perustuvan käytännön kirjallisuus tarjoaa mahdollisimman luotettavaa tietoa erilaisten interventioiden vaikuttavuudesta. Yksi hyvä tapa esittää tätä tietoa ovat systemaattiset kirjallisuuskatsaukset. Tästä näkökulmasta Janus lehti ei tue juurikaan näyttöön perustuvaa käytäntöä. Lähimpänä systemattisen kirjallisuuskatsauksen ideaalia ovat Kivipelto ja Kotiranta (2011), jotka tarkas-

televat valtaistumisen vaikuttavuuden arvioinnin mittareita 25 kansainvälisen tieteellisen artikkelin pohjalta. Hekin joutuvat toteamaan, että mikään käytetyistä mittareista ei sellaisenaan sovellu suomalaiseen toimintaympäristöön.

Kivipellon ja Kotirannan (2011) systemaattisen kirjallisuuskatsauksen lisäksi Janus-lehdessä on ei-systemaattisia kirjallisuuskatsauksia. Näissä kirjallisuuskatsauksissa pyritään tutkimuksen teemoja esittelemään sellaista kirjallisuutta hyödyntäen, joka sopii tutkimuksen teemaan. Tästä johtuen näiden kirjallisuuskatsausten pohjalta ei voi luoda kattavaa ymmärrystä tieteellisen tutkimuksen tämän hetkisestä parhaasta tiedosta. Kirjallisuuskatsauksia on tehty esimerkiksi väkivaltaisten miesten isyydestä (Hautala, 2002), taloudellisesta väkivallasta parisuhteessa (Kaittila, & Nyqvist, 2014) tai työn ja perheen yhteensovittamisesta (Pylkkönen, 2007). Nämä kirjallisuuskatsaukset ovat enemmän ilmiötä kuvailevia kuin interventioita vertailevia.

Kirjallisuuskatsauksissa on tapahtunut muutos tarkastelujaksolla. Tuoreemmat kirjallisuuskatsaukset (ks. esim. Kaittila, & Nyqvist, 2014) mukailevat systemaattisen kirjallisuuskatsauksen muotovaatimuksia. Niissä esitellään esimerkiksi yksityiskohtaisemmin aineisto, johon kirjallisuuskatsaus perustuu ja pohditaan sitä, millä kriteereillä katsauksessa käsitelty aineisto on valittu. Vanhemmissa kirjallisuuskatsauksissa ei ole lainkaan pohdittu sitä, miten kirjallisuuskatsauksen aineisto on valikoitu tai sitä, miten kirjallisuutta on analysoitu.

Kuten yllä todettiin, systemaattisten kirjallisuuskatsausten lisäksi näyttöön perustuvassa käytännössä asiantuntijoiden luomat käytännön ohjeistukset ovat käytännön päätöksentekijöille tärkeä tietolähde. Käytännön ohjeistuksia ei ole Janus-lehdessä esitelty tai pyritty rakentamaan, eikä ainoassakaan artikkelissa ole kuvattu käytännön ohjeistuksien laatimisen prosessia.

Monessa kansainvälisessä tieteellisessä aikakauslehdessä käytetty yhtenäinen tapa esitellä tutkimustulosten käytännön sovelluksia (*practical implications*) joko tiivistelmässä tai osana johtopäätöksiä ei ole Janus-lehdessä käytössä. Sosiaalityöntekijän, joka haluaa perustaa päätöksensä näyttöön, on vaikea löytää Janus-lehdestä konkreettisia toimitasuosituksia. Joistain artikkeleista löytyy suosituksia käytännön päätöksentekoon. Usein nämä suositukset tuottavat laajempaa ymmärrystä asiakaskunnasta ja heidän koh-

taamistilanteista (ks. esim. Virkki ja Lehtokangas, 2014; Keskinen; 2014), mutta eivät tarjoa työkaluja päätöksentekoon yksittäisissä tilanteissa.

Useissa artikkeleissa osoitetaan joku kehityskohde sosiaalityössä tai palvelujärjestelmässä. Artikkeleissa ei kuitenkaan tämän lisäksi anneta konkreettisia ehdotuksia siitä, miten päämääränä oleva kehitys saavutetaan. Esimerkiksi Eskonen (2001) toteaa, ettei sosiaalityössä osata kohdata väkivallan uhrina ollutta lasta parhaalla mahdollisella tavalla vaan sosiaalityöntekijöiden pitäisi kehittää valmiuksiaan kohdata väkivallan uhrina ollut lapsi. Toisena esimerkkinä Raitakari ja kumppanit (2011) toteavat, että muut ihmiset rakentavat ja ylläpitävän nuorten mielisairautta ja kirjoittajat suosittavat, että olisi tärkeää entistä paremmin huomioida rakenteellisten eriarvoistavien tekijöiden merkitys mielisairaiden nuorten elämässä.

Vain muutamissa artikkeleissa on esitetty konkreettisia toimenpidesuosituksia. Hyvä esimerkki konkreettisista ehdotuksista on Sulkusen ja kumppanien (2003) artikkeli, jossa kirjoittajat antavat 10 suositusta päihdehuollon kehittämiseksi. Heidän suosituksensa ovat:

1. *Johtoryhmästä muodostetaan neuvottelukunta, jolla on kiertävä puheenjohtajuus.*
2. *Päihde- ja nuorisoasioiden tuntemusta lisätään kaikilla tasoilla.*
3. *Koordinaattoreiden täydennyskoulutus päihde- ja nuorisoasioissa järjestetään.*
4. *Toiminnan painopiste alueilla, asiantuntemuksen ja hallinnon tuki keskusorganisaatiolta.*
5. *Painopiste välillisestä vaikuttamisesta päihde- ja nuorisokeskeeseen suuntaan.*
6. *Lisätään valmiuksia vaikuttaa ympäristöön yhdessä muiden tahojen kanssa.*
7. *Selkiytetään hallintoa, resurssien jaon periaatteita ja raportointia.*
8. *Selkiytetään työnjako yhdistyksen (mm. Helvary) ja kaupungin organisaation välillä.*

9. *Huolehditaan Kloorin riittävästä resurssoinnista.*

10. *Turvataan ammatillisen päihdetyön koulutus Helsingissä. (Sulkinen, & al., 2003.)*

Janus-lehdestä löytyy siis vuosina 2000-2014 hyvin vähän artikkeleita, jotka tuottavat päätöksenteon tueksi systemaattisia kirjallisuuskatsauksia, käytännön ohjeistuksia tai edes tutkimustulosten pohjalta tehtyjä suosituksia. Tämä saattaa heijastaa tietämisen moninaisuutta korostavan lähestymistavan ajatusta siitä, että aikaan ja paikkaan sidottu tieto ei ole välttämättä sellaisenaan sovellettavissa päätöksentekoon. Tällöin tavoitteena on enemmänkin ymmärryksen kasvattaminen ilmiöiden takana olevista mekanismeista, kuin apu yksittäisissä päätöksentekotilanteissa. Tutkituissa artikkeleissa ei kuitenkaan käsitellä niin syvällisesti ontologisia ja epistemologisia taustoja, että tälle ajatukselle löytyisi vahvistusta aineistosta.

Vaihe 3: Tutkimuksen validiuden ja käyttökelpoisuuden arviointi

Kun on etsitty kiinnostuksen kohteena olevaa aihetta käsittelevää tutkimusta, on ennen sen soveltamista tarkasteltava tutkimuksen validiutta ja käyttökelpoisuutta. Tieteellisyyttä korostava lähestymistapa keskittyy tutkimuksen validiteetin arviointiin. Jos tutkimus on tieteellisesti validia, on se myös käyttökelpoista. Toisaalta tietämisen moninaisuutta korostavassa lähestymistavassa painotetaan aika- ja tilannesidonnaista käyttökelpoisuutta, joka ei välttämättä synny tutkimuksen validiteetin kautta. Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta voidaan pohtia esimerkiksi sitä, onko toisella tieteenalalla tehty tutkimus ja siitä saatu tieto siirrettävissä jollekin toiselle alalle. Tieteellisyyttä korostava näkemys näyttöön perustuvasta käytännöstä pohjaa tiedekäsityksensä positivistiseen ajattelumalliin kun taas tietämisen moninaisuutta korostava näkemys pohjautuu konstruktionismiin.

Tieteellisyyttä korostavassa asetelmassa tutkimuksen validiteetin ratkaisee tutkimusprosessin laatu. Tieteellisyyttä korostava lähestymistapa sitoutuu positivistiseen tiedekäsitykseen, jonka mukaan objektiivisesti olemassa olevasta todellisuudesta saadaan parasta mahdollista tietoa kun tutkimus on menetelmällisesti mahdollisimman luotettava. Näyttöön perustuvassa käytännössä tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että tutkimustieto on arvo-

kasta, jos se on hankittu yleistettävissä olevilla menetelmillä ja toisaalta jos näitä menetelmiä on käytetty oikein.

Kuten *Osiossa 3.5* todettiin, jakautuu Janus-lehden aineisto asiantuntijaymmärrykseen perustuviin esseisiin, haastatteluilla hankittuihin laadullisiin tutkimuksiin ja sekä kyselyaineistojen pohjalta tehtyihin tilastollisiin analyysihin. Nämä tutkimukset eivät käytännössä nouse näyttöjen hierarkiassa kahta ensimmäistä askelmaa korkeammalle (ks. *Kuvio 7*). Janus-lehden artikkeleissa ei esitelty ollenkaan satunnaistettuja vertailevia kokeita tai kenttäkokeita tai muuta kokeellista tutkimusta. Voidaankin todeta, että Janus-lehden artikkelit eivät tarjoa tieteellisyyttä korostavan näyttöön perustuvan käytännön tueksi ollenkaan näyttöjen hierarkiassa tärkeäksi tulkittua tutkimusta.

Kuva 7: Näyttöjen hierarkia, aineistossa menetelmät sijoittuivat näyttöjen hierarkian kahdelle alimmalle askelmalle (kuvassa mustat ruudut).

Kuten teoreettisessa osassa todettiin, näyttöjen hierarkiaan kriittisesti suhtautuvien tutkijoiden näkemyksen mukaan menetelmien paremmuusjärjestykseen asettaminen ei ole mielekäästä. Esimerkiksi Taylor ja White (2005) toteavat, että ei ole tilanteesta riippu-

mattomia ”oikeita” tiedon hankkimismenetelmiä. Hierarkian sijasta menetelmät voidaankin nähdä tasa-arvoisina niin, että tutkimuskysymykset ja -asetelmat määrittävät parhaat mahdolliset menetelmävalinnat. Tästä näkökulmasta Janus-lehden artikkeleissa esitellyillä tutkimuksilla on merkitystä tietämisen moninaisuutta korostavalle näyttöön perustuvalla käytännöllä, vaikka ne eivät ole korkealla tieteellisyyttä korostavan perinteen hierarkiassa.

Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta Janus-lehden aineisto on menetelmällisesti melko homogeenistä, niin että esimerkiksi 60% kvalitatiivisesta tutkimuksesta perustuu haastatteluaineistoon ja kvantitatiivinen analyysi on tehty poikkeuksetta kysely- tai tilastoaineiston pohjalta. Kun tieteellisyyttä korostava näkökulma näyttöön perustuvaan käytäntöön korostaa yksinomaan näyttöjen hierarkian yläpäässä olevaa tutkimusta, on Janus-lehden tutkimus yhtä keskittynyt hierarkian toiseen päähän. Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta näyttöön perustuvaa käytäntöä tukisi aineisto, jossa näyttöjen hierarkia olisi katettu kokonaisvaltaisemmin.

Janus-lehden artikkeleiden laadullinen painotus johtaa siihen, että tutkimuksen validiteetin ja käyttökelpoisuuden arviointi perinteisessä positivistisessa asetelmassa on vaikeaa tai jopa mahdotonta. Käytännössä mikään Janus lehdessä esitellyistä tutkimuksista ei täytä tieteellisyyttä korostavan näkökulman validiteetti- ja yleistettävyyksivaatimuksia. Esimerkiksi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa ne rajattaisiin pois tarkemmasta tarkastelusta (ks. esim. Winokur, & al. 2014).

Laadullisenkin tutkimuksen arvioinnissa on kuitenkin myös tärkeää, että lukija pystyy arvioimaan tiedon keruuta, aineiston analyysia ja tutkimusprosessia. Tutkimuksen arvioinnin näkökulmasta aineiston analyysiprosessin kuvaus oli usein puutteellinen. Vain 86:ssa artikkelissa tutkituista 170:stä, eli noin joka toisessa, oli tuotu esille aineiston analyysimenetelmä. Vaikka aineiston analyysimenetelmä olisi tutkimuksessa mainittu, sen arviointia vaikeuttaa se, että artikkeleissa on saatettu analyysin kuvaus kuitata toteamalla, että kyseessä on esimerkiksi laadullinen sisällön analyysi tai diskurssianalyysi. Näyttöön perustuvan käytännön näkökulmasta tämä hankaloittaa tutkimuksen käyttökelpoisuuden ja validiteetin arviointia merkittävästi.

Yksi tapa lisätä laadullisen tutkimuksen validiteettia on triangulaatio. Aineistotriangulaatiossa samaa teemaa tutkitaan erilaisilla aineistoilla kun taas menetelmätriangulaatiossa käytetään erilaisia menetelmiä aineiston hankkimiseen ja analysoimiseen (Denzin, 1978). Aineistotriangulaatiota edustaa esimerkiksi Valkaman ja kumppaineiden (2014) tutkimus, jossa yhdistettiin tilasto- ja asiakirja-aineistoja sekä haastatteluita. Menetelmätriangulaatiosta esimerkkeinä voidaan käyttää Palkeisen (2007) artikkelia, joka pohjautui temanttiseen analyysiin ja diskurssianalyysiin tai Konosen artikkelia (2011), jossa aineistoa analysoitiin teemoittelun ja teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin (ks. myös Salin, 2007). Aineisto- ja menetelmätriangulaatio Janus-lehden aineistossa lisää tutkimuksen käyttökelpoisuutta ja tukee tutkimuksen yleistettävyyttä. Kuitenkin, triangulaatiota voidaan saada aikaan muullakin tavalla, kuten esimerkiksi tutkijatriangulaatiolla ja teoriatriangulaatiolla (ks. esim. Saaranen-Kauppinen, & Puusniekka, 2006). Näitä triangulaation muotoja ei aineistosta noussut.

Tutkimuksen käyttökelpoisuuden arvioinnissa on tärkeää pohtia sitä, minkälaisessa kontekstissa tutkimus on tehty. Janus-lehden artikkeleissa empiria on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (ks. esim. Lagerspetz, 2000; Harris, 2005) toteutettu suomalaisen sosiaalityön kontekstissa. Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta tämä lisää tiedon käyttökelpoisuutta suomalaisissa olosuhteissa. Janus-lehden artikkeleissa on myös usein kuvattu hyvinkin tarkasti tutkimuksen konteksti, mikä edelleen helpottaa käyttökelpoisuuden arviointia.

On luonnollista, että Janus-lehti ei yksin pysty tuottamaan tietoa näyttöön perustuvan käytännön tueksi. Päätöksenteon tueksi onkin hankittava tietoa myös muiden alojen kotimaisista julkaisuista ja kansainvälisestä kirjallisuudesta. Janus-lehden aineistossa ei kuitenkaan ole kansainvälisiä vertailututkimuksia eikä tutkimusta, joka auttaisi arvioimaan muista maista ja muilta tieteenaloilta saadun tutkimustiedon soveltuvuutta sosiaalityön päätöksentekoon.

Askel 4: Löydösten soveltaminen käytännön päätöksenteossa

Askel neljä näyttöön perustuvan käytännön prosessissa on löydösten soveltaminen käytännön päätöksenteossa. Tieteellisyyttä korostavassa lähestymistavassa tässä vaiheessa arvioidaan tutkimustuloksiin perustuvat vaihtoehdot ja työntekijöiden ammattitaidon ja

asiakkaan arvojen sekä preferenssien pohjalta päätetään valittavasta interventtiosta. Koska päätös perustuu tieteellisiin löydöksiin, poistuu mielivalta päätöksenteosta. Tietämisen moninaisuutta korostavassa lähestymistavassa ei uskota siihen, että mielivaltaa voidaan poistaa päätöksenteosta. Tieteellisen tiedon käytöllä ei pyritäkään poistamaan (mieli)valtaa tai epärationaalisuutta päätöksenteosta, vaan ne pyritään tekemään näkyväksi. Tietämisen moninaisuutta korostavassa lähestymistavassa korostuu ajatus siitä, että päätökseen vaikuttavat erilaiset tietämisen tavat kuin tieteellinen tieto, esimerkiksi moraalitai organisaation hiljainen tieto. Lisäksi tietämisen moninaisuutta korostava lähestymistapa tuo esiin kontekstitekijöiden kuten yhteiskunnalliset, poliittiset ja taloudellisten tekijöiden merkityksen päätöksenteolle.

Janus-lehden artikkeleissa painottuu asetelma, jossa interventioiden vaikuttavuudesta ei ole yhtä oikeaa näkemystä ja painopiste on eri toimijoiden kokemassa vaikuttavuudessa. Tästä näkökulmasta tieteellisyyttä korostava ajatus siitä, että tutkimuksen pohjalta voitaisiin arvovapaasti ja objektiivisesti valita asiakkaalle parhaiten sopiva ratkaisu ei ole realistinen. Sen sijaan Janus-lehden aineisto tuottaa paljon tietoa päätöksentekoon liittyvästä vuorovaikutuksesta, ei-tieteellisestä tiedosta ja päätöksenteon taustalla vaikuttavista kontekstitekijöistä.

Päätöksentekotilanteisiin liittyvää tutkimusta sosiaalityöntekijöiden ammattitaidosta on Janus-lehdessä ollut tutkittavalla ajanjaksolla vähän. Yhden poikkeuksen tekee Saarnion ja Mäntysaaren (2000) tutkimus, jossa he tutkivat sitä, miten tekstien avulla voidaan arvioida terapeuttien ammattitaitoa. Aihetta sivuaa myös Lähteisen ja Tuohinon (2013) tutkimus, jossa tutkittiin sitä, mitä yliopistollinen sosiaalityön koulutus antaa ammattitaidolle verrattuna ammattikorkeakoulun tutkintoon.

Janus-lehden aineisto vahvisti käsitystä siitä, että tieteellinen ja rationaalinen tieto ei yksinään toimi päätöksenteon perusteena. Janus-lehden artikkeleissa tuli näkyväksi päätöksenteon arvosidonnaisuus (ks. esim. Niemelä, 2010; Kallio, & al., 2011) ja päätöksentekotilanteessa läsnä olevat valta-asetelmat (ks. esim. Kinni, 2011). Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta Janus-lehden aineisto auttaa tekemään näkyväksi päätöksentekovaiheen ei-tieteellistä tietoa ja kontekstitekijöitä.

Sosiaalityössä päätöksistä neuvotellaan usein asiakkaan kanssa siinä vaiheessa kun päätöstä tehdään. Näyttöön perustuvan käytännön kirjallisuudessa asiakkaan ja työntekijän väliseen vuorovaikutukseen päätöksentekotilanteissa ei ole kiinnitetty juurikaan huomiota. Janus-lehdessä esimerkiksi Turtiainen (2009) tutki asiakkaan ja työntekijän välisestä luottamusta päätöksentekotilanteessa. Janus-lehti tuottaakin tietoa näyttöön perustuvan käytännön päätöksentekovaiheeseen asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutuksesta.

Näyttöön perustuvan käytännön kirjallisuudessa tunnistetaan organisatorisen kontekstin merkitys päätöksenteossa. Janus-lehti tuottaa paljon tietoa tähän näyttöön perustuvan käytännön osa-alueeseen. Tähän liittyvää tutkimusta on Åkerbladin (2009) tutkimus hoivayritysten naisjohtajien johtajuuskäsityksistä, Juhilan (2009) tutkimus sosiaalityön selontekovelvollisuudesta tai Pösön (2010) tutkimus lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Lisäksi Rostila kumppaneineen (2011) on tutkinut sosiaalityön kuntakohtaisia eroja ja Määttä (2010) lastensuojelun suunnittelua kunnissa. Myös moniammatillisuutta käsittelevä tutkimus on mahdollista liittää tähän keskusteluun (ks. esim. Kinni, 2011).

Päätöksenteon kontekstina ei ole pelkästään se organisaatio, jossa päätöksiä tehdään vaan myös laajempi taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen konteksti. Janus-lehden sosiaalipoliittisesti orientoituneet artikkelit tuottavat paljon tietoa tästä laajemmasta kontekstista. Esimerkiksi Rahkonen ja kumppanit (2011) tutkivat sosiaaliluokan vaikutusta terveyteen ja Hakovirta sekä Rantalaiho (2011) taloudellista eriarvoisuutta lapsuudessa. Yhteiskunnan solidaarisuutta tutkivat Laitinen ja Pessi (2010) sekä Lehtonen ja Liukko (2010) ja universaaliuden käsitettä Anttonen ja Sipilä (2010). Tähän kategoriaan voidaan laskea myös Kokkosen (2008) tutkimus Galbraithin yhteiskunta-ajattelun toivuudesta ja Massan (2009) artikkeli vihreästä sopimuksesta yhteiskuntastrategiana.

Janus-lehdessä oli artikkeleita, jotka käsitelivät poliittista päätöksentekoa (ks. esim. Björklund 2008; Saari, 2012) ja sosiaalityön suhdetta julkiseen mediaan (ks. esim. Jupp, 2011; Oksanen, & al., 2011). Poliittista prosessia ja mediaa käsittelevät artikkelit nostavat esille sen, että sosiaalityö ei ole vain passiivinen kontekstiin sopeutuja. Vaikuttamalla poliittiseen järjestelmään ja mediaa hyödyntämällä sosiaalityö voi vaikuttaa siihen kontekstiin, jossa sosiaalityön asiakaskohtaisia päätöksiä tehdään.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

4.1. Suomalainen sosiaalityön tutkimus näyttöön perustuvan käytännön kontekstina

Tässä tutkielmassa on luotu yleiskatsaus siihen, miten suomalainen sosiaalityön tutkimus tuottaa tietoa näyttöön perustuvan käytännön tueksi. Aineistona käytetyt Janus-lehden artikkelit ovat vain pieni osa suomalaista sosiaalityön tutkimusta. Tässä osiossa on pohdittu sitä, minkälaisen näkökulman Janus-lehden aineisto antaa suomalaiseen sosiaalityön tutkimukseen.

Empiirisen osan aluksi *Osiossa 3.1.* tarkasteltiin suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen erityispiirteitä. Näitä ominaispiirteitä voi peilata Janus-lehden aineistoon ja näyttöön perustuvan käytännön taustaoletuksiin. Tästä näkökulmasta tulee ymmärrettäväksi se, että Janus-lehteä kuvataan aitiopaikkana sekä sosiaalipolitiikasta että sosiaalityöstä kiinnostuneille tahoille. Sosiaalityön tutkimuksen irtautuminen sosiaalipolitiikasta (ks. esim. Mäntysaari, 2005; Roivainen, 2006) näyttäytyy Janus-lehden aineistossa siten, että vuosituhatien alussa lehden artikkeleissa oli voimakas sosiaalipoliittinen painotus. Tutkitun ajanjakson loppua kohti sosiaalityön tutkimuksen osuus puolestaan korostuu aineistossa.

Näyttöön perustuvan käytännön näkökulmasta sosiaalityön irtautuminen sosiaalipolitiikasta on myönteinen asia. Janus-lehdessä esitelty sosiaalityön tutkimus on sosiaalipoliittisia teemoja lähempänä yksittäisten asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden arkea ja arkisia päätöksentekotilanteita. Tätä kautta sosiaalityön tutkimus on paremmin sovellettavissa käytännön päätöksenteossa. Toisaalta tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta myös sosiaalipoliittisilla artikkeleilla on annettavaa näyttöön perustuvalle käytännölle, koska näistä artikkeleista saadaan tärkeää tietoa ja ymmärrystä päätöksentekotilanteissa vaikuttavasta yleisestä kontekstista.

Myös sosiaalityön tutkimuksen akatemisoituminen ja tieteellistyminen näkyy Janus-lehden artikkeleissa. Määrällisesti tarkasteltuna julkaistujen artikkelien määrä on kasvanut vuosi vuodelta, mistä voisi arvata tutkimusartikkelien tarjonnan lisääntyneen. Aka-

temisoitumista kuvaa myös se, että tutkitulla ajanjaksolla tutkimusasetelmat, teoreettiset viitekehykset ja menetelmälliset valinnat ovat tieteellistyneet ja ne on artikkeleissa kuvattu koko ajan systemaattisemmin. Tämä tukee näyttöön perustuvan käytännön logiikkaa, koska systemaattisesti tehdyn ja kuvatun tutkimuksen validiteettia ja käyttökelpoisuutta on helpompi arvioida.

Yksi sosiaalityön tutkimuksen piirissä keskustelua herättänyt teema on tutkimuksen konstruktivisuus tai jälkipositivistisuus (ks. esim. Roivainen, 2006). Janus –lehden aineisto etenkin tarkastelujakson loppua kohti on lähtökohdiltaan useimmiten konstruktivistista joko julkilausutusti tai vähintäänkin rivien välistä tulkittuna. Konstruktivinen ajattelu on haaste näyttöön perustuvalla käytännöllä, koska se tulkitsee kaiken tiedon kontekstisidonnaiseksi. Näin ollen tutkimustiedon soveltaminen käytännön päätöksentekotilanteissa kyseenalaistuu. Ainakaan tietoa ei voi sellaisenaan hyödyntää päätöksenteossa.

Janus-lehden artikkeleissa ei juurikaan tehdä tutkimustulosten pohjalta konkreettisia suosituksia käytännön päätöksenteon tueksi. Lehdessä ei myöskään ole mitään systemaattista tapaa tuoda esille tutkimuksen käytännön hyötyjä. Joissain tieteellisissä julkaisuissa on esimerkiksi tiivistelmään pakollista kirjoittaa käytännön suositukset (*practical implications*). Tällaisia käytäntöjä ei Janus-lehdessä ole, vaan kirjoittajat saavat vapaasti valita kirjoittavatko he artikkeleihinsa käytännön suosituksia vai ei.

Tämä kuvastanee Janus-lehden edustaman sosiaalityön tutkimuksen suhdetta käytäntöön. Kuten Meltti (2004) totesi Janus –lehden artikkeleita analysoidessaan: ”Pääasiassa Januksessa julkaistut artikkelit ja tutkimusraportit jäsentyvät perinteisen käytäntösuhteen mukaisesti tehtyinä tutkimuksina, jolloin tutkimuksen ja käytännön kentät ovat erilisiä ja toimivat omien sääntöjensä mukaan”. Tämän tutkielman pohjalta näyttää siltä, että sosiaalityön tutkimus Janus-lehdessä jatkaa Meltin vuosituhaten alussa viitoittamaa polkua.

Tutkimuksen suhde käytäntöön ja tutkimuksen konstruktivisuus vaikuttavat siihen, miten sosiaalityön asema tieteenä hahmottuu. Käytännönläheisenä soveltavana tieteenä sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön suhde olisi läheinen ja luonteva. Jos kuitenkin käytännön ja tutkimuksen suhde nähdään haastavana, on luontevaa lähteä kehittämään sosiaalityön tutkimusta soveltavan tutkimuksen sijasta omana tieteenalana ja rakentamaan

tälle tieteenalalle omaa teoriaperustaa (ks. esim. Mäntysaari, 2006). Janus-lehden aineiston pohjalta tilanne näyttäytyikin juuri tällaisena.

Janus-lehden aineistossa yllätti se, kuinka vähän tutkimus perustui muilta tieteenaloilta lainattuihin teorioihin ja menetelmiin. Pikemminkin aineistosta nousi esille sosiaalityön *oman* teoriaperustan rakentaminen. Vaikutelmaksi Janus-lehden artikkelien pohjalta jäi, että sosiaalityön tutkimuksen ytimessä on eri toimijoiden kokemuksellisuuden tutkiminen laadullisilla tutkimusmenetelmillä. Näyttöön perustuvan käytännön näkökulmasta tämä asetelma tarkoittaa, että sosiaalityön tutkimus tarjoaa tietoa päätöksenteon tueksi vain rajatusta näkökulmasta.

Toisaalta, esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella tehty vaikuttavuustutkimus ei aseta kokemuksellisuutta sosiaalityön tutkimuksen keskiöön. Tämä antaisi viitteen siitä, että laajempi paneutuminen suomalaiseen sosiaalityön tutkimukseen toisi esiin erilaisia näkemyksiä sosiaalityön tieteen ”ytimestä”. Olisikin mielenkiintoista tietää valikoituuko Janus -lehden enemmän tietäntyyppisiä artikkeleita esimerkiksi julkaisupolitiikan myötä. Näyttöön perustuvan käytännön kannalta olisi mielekkäämpää, jos eri lähtökohdista tehtävä tutkimus olisi kattavasti edustettuna Janus -lehdessä.

4.2. Näyttöön perustuva käytäntö Janus-lehden aineiston pohjalta

Janus -lehden aineistoa tutkittiin hyödyntämällä näyttöön perustuvan käytännön prosessimallia (Rosenberg, & Donald, 1995). Aineiston pohjalta voidaan ensinnäkin esittää joitain huomioita prosessimallin toimivuudesta sosiaalityön kontekstissa. Prosessimallin käyttö aineiston analyysin työkaluna toimi hyvin aineiston jäsentämisessä. Tutkituissa artikkeleissa ei kuitenkaan aina ollut mahdollista helposti ja yksiselitteisesti määrittää mihin näyttöön perustuvan käytännön prosessin vaiheeseen se tuottaa tietoa. Aineiston pohjalta näyttöön perustuvan käytännön vaiheet limittyivät toisiinsa, eikä niitä voi kuin keinotekoisesti erottaa toisistaan.

Näyttöön perustuvan käytännön ajatus pohjautuu siihen, että asiakkaalla on yksi rajattu ongelma. Aineiston pohjalta huomataan kuitenkin, että käytännön sosiaalityössä asiakkaalla voi olla useampia toisiinsa kietoutuneita ongelmia, jolloin vastaus yhteen kysymykseen on vain syöte uuden kysymyksen muotoilulle. Tästä näkökulmasta lineaarise-

na kuvattu näyttöön perustuvan käytännön prosessimalli ei välttämättä tue Janus-lehden artikkelien esiin nostamaan sosiaalityön todellisuutta. Näyttöön perustuvan käytännön kuvaaminen dynaamisena ja kehämäisenä prosessina toisikin esille ongelman määrittelyn ja ratkaisemisen pitkäkestoisuuden ja prosessien osien välisen vuorovaikutuksen.

Janus-lehden edustama suomalainen sosiaalityön tutkimus tuottaa näyttöön perustuvan käytännön tueksi ymmärrystä eri toimijoiden kokemuksista ja näkemyksistä sekä siitä kontekstista, jossa suomalaiset sosiaalityöntekijät tekevät päätöksiä. Janus –lehden aineisto auttaa ymmärtämään asiakkaita, heidän ongelmiansa ja ratkaisuvaihtoehtojen syitä ja taustoja sekä päätöksentekoon vaikuttavia tiedostamattomia ja tiedostettuja reuna-ehtoja. Tällainen tieto ei tuota yksiselitteisiä tai ”oikeita” vastauksia asiakkaan ongelmaan, vaan tekee näkymätöntä tietoa näkyväksi ja kuvaa sosiaalityön päätöksenteon kontekstitekijöitä.

Janus –lehdessä on hyvin vähän artikkeleita interventioista ja niiden vaikuttavuudesta. Tieteellisyyttä korostavasta näkökulmasta tämä tarkoittaa, että Janus –lehdellä ei ole juurikaan annettavaa näyttöön perustuvalla käytännölle. Tietämisen moninaisuutta korostavasta näkökulmasta tämä tarkoittaa, että Janus –lehti tuottaa tärkeää tietoa päätöksenteon tueksi, mutta interventioista ja niiden vaikuttavuudesta tietoa on haettava muista lähteistä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Janus –lehti ei tukisi näyttöön perustuvan käytännön prosessia.

Jos kuitenkin suomalaisista sosiaalityön interventioista ja niiden vaikuttavuudesta ei ole saatavilla helposti tietoa, täytyy päätöksenteossa luottaa muiden alojen tietoon ja kansainväliseen tutkimustietoon. Jos tunnistetaan päätöksenteon ja interventioiden kontekstisidonnaisuus, olisi tärkeää saada helpossa muodossa myös suomalaista sosiaalityön näkökulmasta relevanttia tutkimustietoa interventioista ja niiden vaikuttavuudesta. Tästä näkökulmasta olisi tärkeää, että Janus –lehdessä esiteltäisiin suomalaista vaikuttavuus-tutkimusta enemmän.

Vastauksena tutkimuskysymykseen *Minkälaista tieteellistä tietoa suomalainen sosiaalityön tutkimus tuottaa näyttöön perustuvan käytännön tueksi?* voidaan todeta, että Janus-lehden aineiston pohjalta suomalainen sosiaalityön tutkimus tuottaa käytännön sosiaalityön päätöksenteon tueksi

- sosiaalipoliittista kontekstittietoa ja lähempänä asiakasta olevaa sosiaalityön tutkimustietoa.
- tietoa, joka tekee näkyväksi päätöksentekoon liittyvät arvot, asenteet ja valtasuhteet.
- laadullista ja heikosti yleistettävää tietoa, jonka akateeminen taso on kuitenkin parantunut aikavälillä 2000-2014.
- menetelmällisesti suhteellisen homogeenista tutkimustietoa, jossa tietoa kerätään tyypillisesti haastatteluin tai kyselyin ja aineistoa analysoidaan tekstin/puheen analyysiin tarkoitetuilla menetelmillä tai yksinkertaisilla tilastollisilla analyysimenetelmillä.
- tietoa, joka perustuu vähän muiden tieteenalojen teorioiden ja menetelmien käyttöön.
- tutkimustietoa, jota ei voi sellaisenaan soveltaa sosiaalityön päätöksenteossa ja joka ei anna oikeita tai valmiita vastauksia asiakkaiden tilanteisiin
- tietoa asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksista ja näkemyksistä.
- tietoa etenkin näyttöön perustuvan käytännön kysymyksen muotoiluun ja lopulliseen päätöksentekotilanteeseen. Vähemmän tietoa tuotetaan erilaisista interventioista ja niiden vaikuttavuudesta.
- tietoa, jota ei pysty suoraan sovittamaan näyttöön perustuvan käytännön prosessimalliin.

Tutkimuskysymykseen vastaamisen jälkeen voidaan pohtia sitä, olisiko vastaus ollut erilainen, jos tutkimusprosessin alussa olisi tehty toisenlaisia valintoja. Yksi tärkeä valinta liittyy siihen, että valitsin näyttöön perustuvan käytännön tarkasteluni viitekehykseksi. Jälkikäteen tarkasteltuna koin tämän valinnan hyväksi, koska näyttöön perustuvan käytännön vankka traditio tarjoaa hyvin jäsennetyn ajattelumallin tutkielman taustaksi. Toisaalta *tietämisen moninaisuutta korostava* lähestymistapa näyttöön perustuvaan käytäntöön on aika kaukana positivistisen ja lääketieteellisen näyttöön perustuvan käytännön traditiosta.

Toinen vastaukseen vaikuttava valinta liittyi tutkimaani aineistoon. Janus-lehden aineiston sijasta olisin voinut tehdä laajemman otannan suomalaisesta sosiaalityön tutkimuksesta. Tämä olisi varmasti vaikuttanut lopputulokseen, mutta ilman uutta aineistoa ja sen analyysia on mahdoton sanoa miten. Onneksi suomalaisesta sosiaalityön tutkimuksesta on keskusteltu melko paljon (ks. esim. Mäntysaari, 2005; Roivainen, 2006; Raunio, 2000) ja olen pystynyt peilaamaan löydöksiäni tähän keskusteluun. Koska löydökseni ovat olleen tiedekeskustelun kanssa samansuuntaisia, saatan toivoa aineistoni edustavan suomalaista sosiaalityöntutkimusta ainakin joitain osin.

Jälkeenpäin ehkä suurimpana ongelmana näen sen, että en osannut rajata aineistoa Janus-lehden sosiaalityötä käsitteleviin artikkeleihin. Varsinkin tarkastelemani ajanjakson ensimmäisinä vuosina Janus-lehdessä oli voimakas sosiaalipoliittinen painotus. Vaikka sosiaalipoliittisilla artikkeleilla on varmasti paljon annettavaa sosiaalityön käytännön päätöksenteolle, eivät ne edusta sosiaalityön tutkimusta. Näin ollen aineisto kertoo tältä osin enemmän Janus-lehden tutkimuksesta kuin sosiaalityön tutkimuksesta.

LÄHTEET

- Ainsworth, F. & Hansen, P. (2005) Evidence based social work practice: A reachable goal? Teoksessa: Bilson, A (toim.) *Evidence-based practice in social work*, Whiting & Birch Ltd, London, pp. 51-67.
- Airio, I., & Niemelä, M. (2004) Turvaako työ köyhyydeltä? Tutkimus työssä olevien köyhyydestä vuosina 1995 ja 2000, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, No. 1, pp. 64-79.
- Airio, I. (2006) Työssä mutta köyhä – työn ja toimeentulon sidos kuudessa OECD-maassa 1970-2000, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 3, pp.294-311.
- Anis, M. (2006) Lastensuojelun ammattilaisten tulkintoja maahanmuuttajasosiaalityöstä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 2, pp.109-126.
- Anttila T., Nätti, J. & Väisänen, M. (2007) Työ, perhe ja aikapulan hallinta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.3, pp.245-260.
- Anttonen, A. (2005) Vertailut ja sosiaalipolitiikan uusi suunta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 3, pp. 268-288.
- Aveyard, Helen (2010) *Doing a Literature Review in Health and Social Care*, Open University Press, McGraw-Hill Education, Maidenhead, UK.
- Bellamy, J.L., Bledsoe, S.E., & Traube, D.E. (2006) The Current State of Evidence-Based Practice in Social Work: A Review of the Literature and Qualitative Analysis of Expert Interviews, *Journal of Evidence-Based Social Work*, Vol. 3(1), pp. 23-48.
- Berking, H. (2001) Lahjasta solidaarisuuteen, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 9, No. 1, pp. 40-50.
- Bowen, G. A. (2009) Document analysis as a Qualitative Research Method, *Qualitative Research Journal*, Vol. 9, Iss.2, pp. 27-40.
- Briner, R. (2000) Evidence-Based Human Resources Management, Teoksessa: Trinder, L. & Reynolds, S. *Evidence-based practice – A Critical Appraisal*, Blackwell Publishing, Oxford, UK.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. (2005) Lapsen ja etävanhemman tapaaminen yksinhuoltaja- ja uusperheissä – lähivanhemman näkökulma, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 2, pp. 137-153.
- Corcoran, K. & Vandiver, V.L. (2006) Implementing Best Practice and Expert Consensus Procedures. Teoksessa: Roberts, A.R. & Yeager, K.R. (eds.) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*, Oxford University Press, New York, NY, pp. 59-67.

Denzin, N. (2009) The elephant in the living room: or extending the conversation about politics of evidence, *Qualitative Research*, 9(139), pp. 1-23.

Drury-Hudson, J. (1999) Decision making in Child Protection: The Use of Theoretical, Empirical and Procedural Knowledge by Novices and Experts and Implications for Fieldwork Placement. *British Journal of Social Work* 29, 147-169.

Edmond, T., Megivern, D., Williams, C., Rochman, Es. & Howard, M. (2006) Integrating Evidence-Based Practice and Social Work Field Education, *Journal of Evidence-based Social Work*, Vol. 42, No. 2, pp. 377-396.

Ellonen, N. (2006) Monitasoanalyysit ja niiden soveltaminen sosiaalitieteissä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 2, pp. 127-138.

Erath, P. (2008) Theory building, research and knowledge transfer in social work. Teoksessa Puurunen, P., Suonio, M. & Väänänen-Fomin (toim.) *Tutkiva Sosiaalityö - Sosiaalityön tiede- ja teoriaperusta*, sähköisenä osoitteessa <http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva%20sosiaality%F6%202008%20net+ISSN-numero.pdf> (viitattu 16.1.2015).

Erola, J. & Räsänen, P. (2007) Suomalaisen sosiaalitieteen menetelmätrendit 1990- ja 2000-luvuilla, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No. 4, pp. 297-315.

Eskonen, I. (2001) Miten lapset kertovat läheisiin suhteisiin liittyvästä väkivallasta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 9, No. 1, pp. 22-39.

Frost, N. (2005) A problematic relationship? Evidence and practice in the workplace. Teoksessa Bilson (eds.) *Evidence-based practice in social work*. Whiting & Birch Ltd, London, England.

Gassne, J. (2010) *Evidensbaserad praktik på svenska socialhögskolor*, Svenska Socialstyrelsen, ISBN: 978-91-86585-07-5, <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17977/2010-3-31.pdf>.

Garretsen, H., Bongers, I., & Rodenburg, G. (2005) Evidence-Based Work in Dutch Welfare Sector, *British Journal of Social Work* 35 (5), 655-665.

Guba, E.G., & Lincoln (1994) Competing paradigms in qualitative research. Teoksessa Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (Eds.) *Handbook of qualitative research*, Thousand Oaks, CA: Sage, pp. 105-117.

Kröger, T. (2004) Sosiaalipalvelujen tutkimus ja sosiaalityö, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, Iss. 2, pp. 200-216.

Haahtela, R. (2013) ”Tehdä projektinsa tarpeelliseksi”, Työntekijöiden selonteot asunnottomille suunnatun Naisten keskuksen elinkaaresta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No. 3, pp. 206-221.

Haataja, A. (2004) Pohjoismaiset vanhempainvapaat kahden lasta hoitavan vanhemman tukena, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, No.1, pp.25-48.

Hamilton, D.K., & Watkins, D.H. (2009) *Evidence-Based Design for Multiple Building Types*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ.

Harris, J. (2005) Modernisoidut sosiaalipalvelut Isossa-Britanniassa: sosiaalityö liikeyrityksessä nimeltä McKunta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 2, pp. 154-171.

Hautanen, T. (2002) Keskustelua väkivaltaisen miehen isyydestä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 10, No. 3, pp. 237-249.

Heino, T. (2008) *Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset, Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle*, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, sähköisenä:
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1> (viitattu 16.1.2015)

Heimo, T. & Nätkin, R. (2007) Valintojen mosaiikki – perhevapaalta työhön paluu, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.3, pp.215-228.

Helavirta, S. (2007) Lapset, survey ja hyvinvointi. Metodologisia haasteita ja mahdollisuuksia, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.1, pp.19-34.

Howard, & M.O. & Jenson, J.M. (1999) Clinical Practice Quidelines: Should Social Work Develop Them? *Research on Social Work Practice*, (9), pp. 283-301.

Hurtig, J. & Laitinen, M. (2000) Kohtalokas kolmio, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No. 3, pp.249-265.

Hämäläinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. (2014) Sensitiiviset perheaiheet haastattelututkimuksessa – Eettiset haasteet, perhesalaisuudet ja intervention mahdollisuus, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 1, pp. 53-68.

Härtull, C. & Nygård, M. (2014) Finns det en feminisering av fattigdomen bland de äldre i Finland? Könsskillnader i fråga om objektiv och subjektiv fattigdom bland äldre personer i Österbotten, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 1, pp. 35-52.

Hästbacka, E. (2014) Samma lagstiftning – varierande praxis? Socialarbetares syn på funktionshinder och delaktighet i Österbotten, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 2, pp. 138-155.

Jackson, V.H. (1999) Clinical Practice Guidelines: Should Social Work Develop Them? *Research on Social Work Practice*, Vol. 9, No. 3, pp. 302-310.

Jokinen, A. & Juhila, K. (2005) Käännöskäytäntöjen tutkimiseen sosiaalityössä. 1980- ja 1990-lukujen aikalaistekstejä ja omia muistoja tulkitsemassa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 3, pp. 289-305.

Jolkkonen, A. & Koistinen, P. (2006) Siirtymät informaalisesta kotitalous- ja hoivatyöstä palkkatyöhön Euroopassa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 3, pp.272-311.

Jääskeläinen, P. (2000) Työeläkejärjestelmän legitimitetin yhteys eläketietoon, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No 1, pp. 12-27.

Ka, L. (2000) Pohjoismainen malli Kiinasta katsottuna, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No. 2, pp. 114-133.

Kaittila, A. & Nyqvist, L. (2014) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – kirjallisuuskatsaus, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 3, pp. 262-278.

Kemppainen, T., Kostamo-Pääkkö, K., Niskala, A., Ojaniemi, P. & Vesterinen, K. (2010) *Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapissa. Tutkimus sosiaalityötoimistojen työn vaikuttavuudesta*, Lapin sosiaalityön kehittämissyksikkö, Rovaniemi, sähköisenä:

http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu32_kansineen_nettiin.pdf (viitattu 16.1.2015)

Keskinen, S. (2014) Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 1, pp. 19-34.

Kivipelto, M. (2004) Sosiaalityön ammattilaisten yhteiskunnalliset orientaatiot ja työn kehittämisen haasteet, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, No.4, pp. 342-359.

Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P., & Saikkonen, P. (toim.) (2013) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä - arviointimalleista mittareihin, tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti*, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, raportteja 8/2013, sähköisenä: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1 (viitattu 16.1.2015)

Kivipelto, M., & Saikkonen, P. (2013) Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä, *Yhteiskuntapolitiikka*, 78(3), pp. 313-321.

Kokko R.-L. (2013) Ikääntyneet työmarkkinoilla. Kokemuksia Paltamon kokeilusta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No.2, pp.112-127.

Komonen, K. (2002) Koulutusyhteiskunnan marginaalissa, ammatilliset opinnot keskeyttäneiden nuorten koulutuspolut, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 10, No. 1, pp. 5-26.

Korteniemi, P. & Borg, P. (2008) *Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä?* Stakesin työpapereita 23, <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/74980/T23-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>. (Lainattu 1.10.2014)

Kröger, T. (2002) Tutkimuksen kolme näkökulmaa vammaisuuteen, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 10, No. 1, pp. 27-37.

Kuusinen-James, K. & Seppänen, M. (2013) Ikääntyvät palveluseteleiden käyttäjät valintatilanteessa: kuluttajia vai näennäiskuluttajia? *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No.4, pp. 314-329.

Lagerspetz, M. (2000) Viron murros ja sen sosiaalipoliittiset seuraukset, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No. 1, pp. 1-11.

Laine, T. (2006) Työntekijäidentiteetit turvakodissa – etäisyyttä, kumppanuutta ja tulkintaa, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 2, pp. 139-152.

Laitinen, M. & Uusitalo, T. (2007) Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.4, pp. 316-332.

Lawler, J., & Bilson, A. (2005) Towards a more reflexive research aware practice Teoksessa Bilson (eds.) *Evidence-based practice in social work*. Whiting & Birch Ltd, London, England.

Lehtonen, H. & Aho, S. (2000) Hyvinvointivaltion leikkausten uudelleenarviointia, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No. 2, pp. 97-113.

Leinonen, A. (2001) Neuvotteluja perhevastuusta, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 9, No. 3, pp. 211-232.

Levine, E.R. (2006) Glossary, Teoksessa Roberts, A.R. & Yeager, K.R. (eds.) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*, Oxford University Press, New York, NY, pp. 361-421.

Littell, J.H. (2005) Lessons from a systematic review of effects of multi-systemic therapy, *Children and Youth Services Review*, 27, pp. 445-463.

LoBiondo-Wood, G. & Haber, J. (2014) *Nursing Research - Methods and Critical Appraisal for Evidence-Based Practice* (8th edition), Elsevier Mosby, St.Luis, the USA.

Lähteinen S. & Tuohimo, N. (2007) Kahden sosiaalialan korkeakoulututkinnon suorittaneiden käsitykset alan korkeakoulutusten tuottamasta osaamisesta, *Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No.1, pp.41-58.

Meltti, T. (2002) Sosiaalityö Januksessa: *sukupolvia, fraktaaleja ja rajanylittäjiä, tiedellinen keskustelu vuosina 1992-2001*, Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Val-

tiotieteellinen tiedekunta, sosiaalipolitiikan laitos, sähköinen versio:
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/pg/meltti/sosiaali.pdf> (viitattu 23.10.2014)

Meltti, T. (2004) Sosiaalityökeskustelu Januksessa vuosina 1992-2001, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, No. 4, pp. 393-411.

Mullen, E., & Bacon, W. (2006) Implementation of Practice Guidelines and Evidence-Based Treatment. Teoksessa Roberts, A.R. & Yeager, K.R. (eds.) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*, Oxford University Press, New York, NY, pp. 81-102.

Mäntysaari, M. & Pösö, T. (2005) Reino Salo – suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen uranuurtaja? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 4, pp. 385-402.

Mäntysaari, M. (2006) Propitious omens? Finnish Social Work Research as a Laboratory of Change, Suotuisia enteitä? Suomalainen sosiaalityön tutkimus muutoksen laboratoriona, *European Journal of Social Work*, 8(3), 247-258.

NASW (2014) *Code of Ethics of the National Association of Social Work*, the United States, Internetjulkaisu osoitteessa: <http://www.socialworkers.org/pubs/code/code.asp>, viitattu 11.9.2014.

Newman, T. & McNeish, D. (2005) Promoting evidence based practice in child care charity: The Barnardo's experience. Teoksessa Bilson (eds.) *Evidence-based practice in social work*. Whiting & Birch Ltd, London, England.

Niemelä, M. (2005) Alueelliset toimeentuloerät ennen ja jälkeen asumismenojen huomioon ottamisen, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 1, pp.54-73.

Niemelä, P. (2008) Sosiaalityö sosiaalityöteenä. Teoksessa Puurunen, P., Suonio, M. & Väänänen-Fomin (toim.) *Tutkiva Sosiaalityö - Sosiaalityön tiede- ja teoriaperusta, sähköisenä osoitteessa:*
<http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva%20sosiaality%F6%202008%20net+ISSN-numero.pdf> (viitattu 16.1.2015).

Niemelä, P. & Forma, P. (2005) ”Nyt on varaa tuhlata aikaa” – Osa-aikaeläkkeelle siirtyminen haastatteluaineiston valossa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 2, pp. 117-136.

Närhi, K., Kokkanen, T. & Matthies, A.-L. (2014) Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 3, pp. 227-244.

Ojala, S. (2013) Työn kaltevilla pinnoilla. Tulkinat työstä elämänalueena kotona työskentelevillä yrittäjillä ja palkansaajilla, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No.3, pp. 222-240.

- Palkeinen, H. (2007) Yksinäisyys ja vanhuus – erottamaton parivaljakko? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.2, pp.104 -117.
- Palola, E. (2006) Sosiaalipolitiikka muutosprojektina – analyysi Euroopan komission tiedonantojen modernisaatiodiskurssista, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 4, pp.372-388.
- Piironen, H. (2011) Sosiaalityö korkeakoulumaailmassa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 19, No. 3, pp. 275-278.
- Popay, J. & Williams, G. (1998) Qualitative Research and Evidence-based Healthcare, *Journal of the Royal Society of Medicine*, Supplement, No. 35, Vol. 91, pp. 32-37.
- Pylkkänen, A. (2007) Pohjoismainen työn ja yksityiselämän yhdistämisen malli: mil-laista tasa-arvoa? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.3, pp.200-214.
- Rantala, A. (2004) Lapsen hyvä olo yhteisenä tavoitteena, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, No. 4, pp. 379-392.
- Raunio, K. (2000) Jälkipositivismi, konstruktionismi ja monet tiet sosiaalityön tiedonmuodostuksessa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8., No. 4, pp. 321-339.
- Raunio, K. (2010) Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 18, Iss. 4, pp. 387-395.
- Reijonen, M. (2006) Tunnekokemuksen sosiaalialan työyhteisöissä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 1, pp.18-28.
- Repo, K. (2007) Pienten lasten kotihoito lastenhoidon vaihtoehtona, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.3, pp. 229-244.
- Reynolds, S. (2004) The Anatomy of Evidence-Based Practice: Principles and Methods, Teoksessa Trinder, L. & Reynolds, S. *Evidence-based practice – A Critical Appraisal*, Blackwell Publishing, Oxford, UK, pp.17-35.
- Rosen, A. & Proctor, E.K. (2003) Practice Guidelines and Challenge of Effective Practice, teoksessa: Rosen, A., & Proctor, E.K. (eds.) *Developing Practice Guidelines for Social Work Intervention, Issues, Methods and Research Agents*, Columbia University Press, New York, pp. 1-17.
- Rosenberg, W. & Donald, A. (1995) Evidence based medicine: an approach to clinical problem-solving, *British Medical Journal*, Vol. 210, No. 6987, pp. 1122-1131.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006) *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkojulkaisu], Tampere, www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus, viitattu 2.12.2014.

- Saarela, J. (2004) De förmögna finlandssvenskarna? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 12, No. 1, pp. 80-96.
- Saarinén, A., Kaikkonen, R. & Luoma, M.-L. (2013) Mikä tekee kaupunkilaisen onnelliseksi? Esimerkkinä turkulaisten onnellisuuden selitystekijät, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No.3, pp.241-258.
- Saarinén, A. (2006) Kuntatason rakenteet ja hyvinvointi objektiivisesta näkökulmasta Lapissa ja Pohjois-Karjalassa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 1, pp.29-43.
- Saario, S. & Hämäläinen, P. (2007) Mielenterveystoimisto käytäntöjen muotoutuminen tietojärjestelmän välittämänä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.2, pp.149-164.
- Saarnio, P., & Mäntysaari, M. (2000) Tutkimus päihdehuollon terapeuttien arvioinnissa käytettävistä menetelmistä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No.3, pp. 356-369.
- Sarala, O.-M. (2014) *Sosiaalialan johtajien sitoutumistyyppit lastensuojelun perhehoitoa koskevaan lakimuutokseen - mittarin kehittäminen sosiaalityön vaikuttavuustutkimukseen*, Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Porin yksikkö, sähköisenä:
<http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/95907/GRADU-1404906763.pdf?sequence=1> (viitattu 16.1.2015)
- Saurama, E. & Julkunen, I. (2009) Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa Mäntysaari, M., Pohjola, A., & Pösö, T. (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*, PS-Kustannus, Jyväskylä, pp. 293-314.
- Sheldon, B., Chilvers, R., Ellis, A., Mosley, A. & Tierney, S. (2005) A pre-post empirical study of obstacles to, and opportunities for, evidence-based practice in social care. Teoksessa Bilson (eds.) *Evidence-based practice in social work*. Whiting & Birch Ltd, London, England.
- Sheldon, B., & Macdonald, G. (2009) *A Textbook of Social Work*, Routledge, New York, NY.
- Shlonsky, A. & Gibbs, L. (2006) Will the Real Evidence-Based Practice Please Stand Up? Teaching the Process of Evidence-Based Practice to Helping Professions. Teoksessa Roberts, A.R. & Yeager, K.R. (eds.) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*, Oxford University Press, New York, NY, pp. 47-59.
- Silvasti, Tiina (2000) Kotitalo, kotitila ja luopuminen, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No. 3, pp. 231-248.
- Smith, D. (2005) The limits of positivism revisited. Teoksessa Bilson (eds.) *Evidence-based practice in social work*. Whiting & Birch Ltd, London, England.

SSR (2014) *Ethics in Social Work. An Ethical Code for Social Work Professionals*, Akademiker förbundet SSR, Sweden. Internetjulkaisu osoitteessa: http://cdn.ifsw.org/assets/Socialt_arbete_etik_08_Engelsk_LR.pdf (viitattu 11.9.2014)

Sulkunen P., Rantala, K. & Määttä, M. (2003) Kantaa ottamattomuuden etiikka ja ehkäisevän päihdetyön ongelma kulutusyhteiskunnassa – esimerkkinä Klaari-projekti, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 11, No. 2, pp. 100-121.

Tapio, K. (2001) Täyttä ja menetettyä elämää, Aviovaimojen kertomuksia dementoituneen puolison hoitamisesta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 9, No. 4, pp. 293-311.

Taylor, C. & White, S. (2005) What works about what works? Fashion, fad and EBP Teoksessa Bilson (eds.) *Evidence-based practice in social work*. Whiting & Birch Ltd, London, England.

Thyer, B.A. (2001). Evidence-based approaches to community practice. Teoksessa H.E. Briggs & K.J. Corcoran (Eds.), *Social work practice: Treating common client problems* (pp.54-65). Chicago, IL: Lyceum.

Thyer, B.A. (2006) What is Evidence-Based Practice? Teoksessa Roberts, A.R., & Yeager, K.R. (eds.) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*, Oxford University Press, Oxford, UK, pp 35-47.

Tierney, S. (2005) Reframing and evidence-based approach to practice. Teoksessa: Bilson, A (toim.) *Evidence-based practice in social work*, Whiting & Birch Ltd, London, pp. 68-86.

THL (2014): <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/aikuissosiaalityon-vaikuttavuuden-arviointi/tutkittua-tietoa/kasitteita#evidence> (viitattu 2.9.2014)

Trinder, L. (2004) Introduction: The Context of Evidence-Based Practice. Teoksessa Trinder, L. & Reynolds, S. *Evidence-based practice – A Critical Appraisal*, Blackwell Publishing, Oxford, UK.

Törmä Sinikka (2007) Huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät matalan kynnyksen päiväkeskuksessa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 15, No.2, pp.133-148.

Törrönen, Maritta (2000) Elämistila – elävä paikka, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No. 3, pp. 266-280.

USES (2014) *The Ethical Guidelines of Social Education and Social Worker, The Union of Social Educators and Social Workers, Russia*, Internet-julkaisu osoitteessa: http://cdn.ifsw.org/assets/Russian_ethical.pdf, (viitattu 11.9.2014)

Vasara, P. (2014) Hoivan kertomuksia. Tarinamallit ikääntyneestä äidistään huolehtivien tytärten narratiiveissa, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 1, pp. 3-18.

Viitasalo, N. (2013) Torjunnasta eristämiseen. Sosiaalisen syrjäyttämisen käytänteitä työssä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 21, No.1, pp.4-21.

Virjo, I. (2000) Toimeentulotuen alikäytön laajuus ja syyt, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 8, No 1, pp.28-44.

Virkki, T. & Lehtikangas, M. (2014) Monikulttuurisuus ja sukupuoli parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuutta tukevassa auttamistyössä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 22, No. 2, pp. 119-137.

Virtanen, M. (2006) Kaukosäädin vai lenkkitossut? Tutkimus nuorten työttömien arjesta, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 14, No. 2, pp.153-166.

Vuolteenaho, J. (2002) Urbaanin syövereissä? Työttömyys, asumalähiö ja kaupunkiarjen tilallinen käytäntö, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 10, No. 3, pp.193-216.

Wahlbeck Östen (2005) Turkkilaiset maahanmuuttajat yrittäjinä Suomessa. Paikallinen ja transnationaali sosiaalinen pääoma, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Vol. 13, No. 1, pp. 39-53.

Wambach, K.G., Haynes, D.T., & White, B.W. (1999) Practice Guidelines: Rapprochement and Estrangement Between Social Work Practitioners and Researchers, *Research on Social Work Practice*, Vol. 9, No. 3, pp. 322-330.

Webb, S.A. (2001) Some considerations on the validity of evidence-based practice in social work, *The British Journal of Social Work*, Vol. 31, Iss.1, pp. 57-79.